

Kleur bekennen in de Postjesbuurt

**Een zoektocht naar de verklaring van de schoolkeuze door
autochtone middenklasse ouders**

J.T. Kooi - Erasmus Universiteit Rotterdam – 313232

Begeleider dr. Th. Veld

VOORWOORD

Voor u liggen de resultaten van mijn onderzoek naar schoolkeuzemotieven door autochtone middenklasse ouders. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in het kader van mijn afstudeerscriptie voor de master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid van de opleiding Sociologie aan de Erasmusuniversiteit in Rotterdam.

Met veel plezier heb ik gewerkt aan de totstandkoming van deze scriptie. Het uitpluizen van de literatuur op zoek naar antwoorden, het nadenken over een onderzoeksopzet, het interviewen van ouders over hun motieven en dit alles vervolgens samenvoegen in een heldere tekst, waren leuk om te doen.

De interviews hebben tot stand kunnen komen dankzij de medewerking van de ouders in de Postjesbuurt, die tijd hebben vrij gemaakt om mij te kunnen ontvangen. Daarvoor wil ik hen hartelijk bedanken. Daarnaast wil ik mijn scriptiebegeleider dhr dr. Th. Veld bedanken voor de feedback die hij heeft gegeven. De aanmoediging van vrienden en familie waren op sommige punten onmisbaar, maar ook de flexibele inzet van mijn echtgenoot Gideon Goedhart en van Fieke Goemaere om mijn dochter Elisa op te vangen, zorgde ervoor dat ik mijn handen vrij had tijdens het veldwerk. Tot slot was het rode potlood van Aniek Smit van belang om deze scriptie tot een gestructureerd geheel te maken.

Rest mij niets anders dan u veel leesplezier toe te wensen!

J.T. Kooi
Leiden

INHOUDSOPGAVE

	VOORWOORD	
1	INLEIDING	3
2	THEORETISCH KADER	7
2.1	Schoolkeuze en etnische segregatie.....	8
2.2	Klassepositie.....	13
2.3	Samenvatting.....	19
3	ONDERZOEKSOPZET	21
3.1	Casestudy.....	21
3.2	Dataverzameling.....	23
3.3	Generalisering.....	25
4	DE STAD AMSTERDAM	27
4.1	Amsterdam.....	27
4.2	De Baarsjes.....	28
4.3	Postjesbuurt.....	32
4.4	De scholen.....	32
4.5	Beleid.....	35
5	LEGITIMATIES SCHOOLKEUZE	39
5.1	Keuzeproces.....	39
5.2	Rol etnische samenstelling.....	44
5.3	Sociale positie.....	48
5.4	Ideaaltypen.....	52
6	CONCLUSIE	54
	Bibliografie.....	60

1. INLEIDING

“Een zwarte basisschool voor mijn kind? Nee liever niet!” Dat is de mening van de meerderheid van ouders met betrekking tot zwarte scholen (Coenders, Lubbers, & Scheepers, 2004). De meerderheid van de leerlingen op deze scholen hebben ouders van niet westerse afkomst. In een artikel in Volkskrantbanen staat waarom men dit niet wil: “*Het voelt niet prettig om met twee Nederlandse moeders tussen Marokkaanse ouders te staan die je niet groeten en die je niet kunt verstaan. Je voelt je buitengesloten.*” (Bolwijn, 2009). Ook is de aanwezigheid van een hoog percentage allochtonen voor veel ouders een indicatie dat de kwaliteit van het onderwijs laag zal zijn. Vooral hoogopgeleiden willen wat betreft onderwijs de optimale omstandigheden voor hun kind, zodat zijn of haar capaciteiten maximaal benut worden (Coenders et al., 2004).

Toch wordt er ook in de media bericht over autochtone ouders die bewust een zwarte basisschool kiezen voor hun kinderen. Zo bericht de Intermediair in 2009 bijvoorbeeld over een ouderinitiatief met hoogopgeleide ouders die ervan baalden dat ze hun kinderen buiten de buurt naar een witte school ‘moesten’ sturen. Alle autochtone kinderen gingen naar een school buiten de buurt. Dit betekende langere reistijden en het was lastiger om te spelen met vriendjes van de school, aangezien die niet in de buurt woonden. Daarom gingen deze ouders aan de slag door actief andere ouders te werven om zich gezamenlijk aan te melden bij de zwarte buurtschool. Overal klampten ze andere ouders aan; op de creche, bij de speeltuin of gewoon op straat. Met als resultaat dat vijf autochtone kinderen voor de kleuterklas werden aangemeld. In de jaren erna zijn de ouders blijven doorgaan met het werven van andere ouders. Op de school met in totaal honderdzeventig leerlingen zitten nu vijftig autochtone leerlingen (Versluis, 2009). Ondanks dat deze ouders in de minderheid zijn, staat dit voorbeeld niet op zichzelf. In 2007 is door Walraven & Haest (Walraven & Haest, 2007) een inventariserend onderzoek gedaan naar dit soort ouderinitiatieven in Nederland. Tussen 1995 en 2006 zijn in totaal 35 initiatieven opgestart met een sterke stijging tussen 2005-2006. In deze scriptie zal gezocht worden naar een verklaring voor de schoolkeuze van deze groep autochtone ouders. Hoe kan begrepen worden dat zij zo’n uitzonderlijke keuze maken? Met autochtoon wordt bedoeld dat de ouders van de respondenten van Nederlandse afkomst zijn.

In de berichtgeving over deze ouderinitiatieven wordt vooral gesproken over hogeropgeleiden. Bij de overheid is al langer belangstelling voor deze groep, omdat men

vooral van de middenklasse verwacht dat deze een positieve invloed zal hebben op de sociale binding in de wijk en wellicht een verheffende functie zal hebben ten aanzien van lagere sociale klassen. Dit is de 'sterk helpt zwak' hypothese (Veldboer, Engbersen, Duyvendak, & Uytterlinde, 2008). Er is bij de overheid, maar ook in de wetenschap behoefte aan verfijning van deze hypothese. De vraag is of alle fracties van de middenklasse een dergelijke functie hebben. Dit onderzoek, gericht op middenklasse fracties, zou kunnen bijdragen aan verfijning van sociologische verklaringen (Van Zanten, 2003).

Deze scriptie raakt het onderwerp van etnische segregatie in het onderwijs. Etnische segregatie werd na 2001 steeds meer als een probleem gezien, vanwege de mogelijke gevolgen voor de integratie van etnische minderheden in Nederland (Herweijer, 2008). Kinderen van etnische minderheden hebben op zwarte scholen minder contact met autochtone medeleerlingen en hebben daardoor minder kansen op sociaal culturele integratie. Ook de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid dicht het onderwijs een belangrijke verbindende functie toe. In hun rapport stelt de Raad dat het gevoel van verbinding het grootst is in functionele contexten, waarvan onderwijs er een is (Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, 2006). In 2007 werd dan ook in het coalitieakkoord opgenomen dat de segregatie in het onderwijs bestreden moet worden. Een oplossing hiervoor zoeken, wordt bemoeilijkt door het grote belang dat in Nederland wordt gehecht aan de vrijheid van onderwijskeuze. Deze keuze is sinds 1917 grondwettelijk vastgelegd en alle scholen krijgen evenveel subsidie van de overheid om die keuze ook daadwerkelijk te garanderen. Om de kwaliteit te garanderen hebben ook alle scholen te maken met wetgeving die voorschrijft aan welke voorwaarden het curriculum moet voldoen en welke kwalificaties onderwijzers moeten hebben (Karsten, Ledoux, Roeleveld, Felix, & Elshof, 2003). Gegeven het belang van de vrijheid van onderwijskeuze, is onderzoek naar ouderinitiatieven belangrijk omdat het mogelijk een oplossingsrichting kan duiden voor schoolsegregatie die niet strijdig is met de deze vrijheid. De redenen die deze ouders hebben om hun kinderen naar een zwarte school te sturen, kunnen gebruikt worden om een grotere groep te motiveren.

Er is nog een reden waarom onderzoek gericht op de middenklasse van belang is. De komst van de middenklasse op zwarte scholen betekent een grotere menging op sociaal economisch vlak. Etnische segregatie gaat namelijk vaak samen met sociaal economische segregatie, aangezien ouders van niet-westerse allochtone leerlingen lager opgeleid zijn dan ouders van autochtone leerlingen. De schoolprestaties van leerlingen worden voornamelijk bepaald door

individuele achtergrondkenmerken (Driessen, 2007). Toch zouden kinderen van lager opgeleide ouders baat hebben bij de komst van de middenklasse in termen van hun prestaties. Een ideale verhouding zou 70% kansrijke en 30% kansarme kinderen zijn (Paulle, 2010). De belangrijkste oorzaak van de verschillen tussen de prestaties van scholen is niet de kleur van de school, dus de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie, maar de samenstelling van de leerlingen op gebied van sociaal economische positie (Gijsberts, 2006). De komst van autochtone middenklasse ouders betekent dus dubbele winst voor leerlingen van niet-westerse afkomst. Hun prestaties kunnen verbeterd worden en ze hebben meer kansen op sociaal culturele integratie.

Probleemstelling

Deze scriptie richt zich op de verklaring van de schoolkeuze van autochtone ouders voor een zwarte school. Deze ouders vormen een uitzonderlijke groep en het is de vraag of hun gedrag te verklaren is vanuit hun sociale klasse? Hoe kijken zij aan tegen het hoge aandeel allochtonen dat op de school van hun keuze zit? Deze vragen leiden tot de volgende voorlopige probleemstelling:

Welke redenen en legitimaties hebben autochtone middenklasse ouders om hun kind al dan niet naar een zwarte school te sturen?

Met als deelvragen:

In hoeverre speelt bij de keuze voor een bepaalde zwarte school de compositie van de leerling- en ouderpopulatie en de kwaliteit van het onderwijs een rol?

In hoeverre kunnen redenen en legitimaties van de autochtone ouders worden begrepen vanuit hun klassepositie, die doorwerkt in hun wereldbeeld?

In de volgende hoofdstukken zal naar antwoorden worden gezocht op bovenstaande vragen. Allereerst zal hiervoor de theorie worden belicht die betrekking heeft op schoolkeuze. Welke motieven spelen een rol en hoe kijken ouders aan tegen de etnische samenstelling van een school? Dan wordt ingezoomd op de literatuur met betrekking tot klasse, om een idee te krijgen over de rol van de klassepositie bij de schoolkeuze. De theorie geeft het kader waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden en leidt tot een precisering van de voorlopige

probleemstelling. De opzet voor dit onderzoek komt in hoofdstuk drie aan de orde. Er wordt omschreven welke methodieken zijn gebruikt en welke keuzes in het onderzoekstraject zijn gemaakt. Deze onderzoeksopzet heeft geleid tot de resultaten die in hoofdstuk vier beschreven worden. Citaten uit de interviews zullen een compleet beeld geven van de redenen en motivaties van ouders om een bepaalde basisschool te kiezen, op hun kijk op de etnische samenstelling van een school en op de rol van hun klassepositie in dit keuzeprocess. In hoofdstuk vijf zal de conclusie worden getrokken en de vragen worden beantwoord.

2. THEORETISCH KADER

Zoals toegelicht in de inleiding heeft deze scriptie betrekking op de onderwerpen schoolkeuze, etnische segregatie en de invloed van klassepositie daarop. Hoe staan deze onderwerpen in verband met elkaar? Daar is literatuur over bekend en in dit hoofdstuk zal de theorie worden belicht die betrekking heeft op deze onderwerpen. Daarmee wordt een voorlopig antwoord verkregen op de vragen die centraal staan naar de motieven van ouders voor een keuze, de rol van de etnische samenstelling en de rol van hun klassepositie.

Dit hoofdstuk valt uiteen in twee delen, een gedeelte over schoolkeuze en een gedeelte over klassepositie. Allereerst zal de literatuur met betrekking tot schoolkeuze worden besproken. In Nederland is een bijzondere situatie waarin vrije schoolkeuze in de grondwet is vastgelegd. Deze situatie zal worden omschreven met zijn voor- en nadelen. Een van deze nadelen is het ontstaan van etnische segregatie en hier zal dieper op worden ingegaan onder het kopje 'zwarte scholen'. Segregatie is een beschrijving van een ongelijke verdeling van kenmerken over deelenheden (Van Der Wouw, 1992). Etnische segregatie wordt onder andere veroorzaakt door de schoolkeuze van ouders. Daarin spelen een aantal motieven een rol, welke in de volgende paragraaf worden besproken. Een van deze motieven is de etnische samenstelling van de school en gezien het verband met etnische segregatie zal dit nader worden toegelicht in de laatste paragraaf van dit gedeelte over etnische segregatie en schoolkeuze.

Het tweede gedeelte van dit hoofdstuk heeft betrekking op de klassepositie van de ouders. Allereerst zal worden toegelicht wat deze klassepositie inhoudt, hoe wordt dit begrip in de literatuur gedefinieerd? De invloed van klasse is tweeledig, namelijk via de verschillende soorten kapitaal die verbonden zijn aan een bepaalde positie en via het wereldbeeld dat mensen hebben vanuit hun positie. In de laatste paragraaf zal worden gekeken of een groep mensen met een bepaalde positie, hoeveelheid kapitaal en wereldbeeld, gedefinieerd kunnen worden aan de hand van hun beroep. Tot slot worden de inzichten vanuit literatuur met betrekking tot de ouders die in dit onderzoek centraal staan, samengevat.

2.1 Schoolkeuze en etnische segregatie

Nederlandse setting

Nederland heeft een uitzonderlijk onderwijsstelsel waarbij de vrije schoolkeuze grondwettelijk is vastgelegd. Ouders mogen zelf bepalen naar welke school ze hun kinderen sturen. Ze moeten zelfs kiezen, aangezien kinderen niet (zoals in sommige andere landen) automatisch bij de plaatselijke school worden ingeschreven. Vrijheid van schoolkeuze zou de kwaliteit van het onderwijs verbeteren en de betrokkenheid van ouders bij de school vergroten. Door de vrijheid van schoolkeuze, ontstaat er competitie tussen scholen en kunnen ze leerlingen aantrekken door de kwaliteit te verbeteren (Denessen, Driessen, & Slegers, 2005).

Een nadeel van vrije schoolkeuze is dat er economische, raciale en etnische stratificatie kan ontstaan en daarmee dus grotere sociale segregatie (Ball, Bowe, & Gewirtz, 1996; Denessen et al., 2005). Schoolsegregatie is de mate waarin twee of meer groepen onafhankelijk van elkaar scholen bezoeken (Kristen, 2008). Segregatie is in Nederland geen nieuw verschijnsel; er is jarenlang segregatie geweest langs geloofslijnen. Een kind van katholieke ouders ging naar een katholieke school. Dit verminderde toen religie in de jaren zeventig steeds minder een rol ging spelen in de motivatie voor een schoolkeuze. Ouders gingen meer kijken naar aspecten zoals kwaliteit, maar ook de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie ging een rol spelen. Vooral autochtone ouders zoeken een match tussen school en thuis en beoordelen zwarte scholen daarom als ongeschikt. Zo ontstond in de afgelopen vijftien jaar etnische segregatie (Karsten et al., 2003).

Zwarte school

In het Nederlandse spraakgebruik is deze etnische segregatie beter bekend onder de term ‘zwarte’ of ‘witte’ scholen. Er wordt over een zwarte school gesproken als het percentage niet-westerse allochtonen de zeventig of tachtig procent overstijgt (Herweijer, 2008). De correcte term zou ‘multi-etnische’ scholen zijn, aangezien de term ‘zwart’ een scheiding veronderstelt tussen twee raciale groepen; zwart en wit. In werkelijkheid zitten op een zwarte school meerdere bevolkingsgroepen, zoals bijvoorbeeld Turken, Marokkanen, Antillianen en Surinamers. Toch zal in deze scriptie de term ‘zwarte scholen’ gebruikt worden. In de interviews hebben de ouders het veelvuldig over ‘zwart’ of ‘zwarte scholen’. Om niet steeds

te switchen tussen termen in het theoretische en empirische gedeelte is daarom gekozen om deze term te blijven hanteren.

In Nederland neemt het aantal zwarte scholen nog steeds toe. Dat wordt niet puur veroorzaakt door het feit dat autochtone ouders bepaalde scholen links laten liggen. De voornaamste oorzaak is residentiële segregatie, dus de ongelijke verdeling van allochtonen en autochtonen over de wijken in een stad. Om het effect van residentiële segregatie te onderscheiden van de effecten van de schoolkeuze van ouders wordt er gekeken of scholen een afspiegeling zijn van de wijk. Bij een verhoudingsgewijs hoger aandeel niet-westerse allochtonen dan in de wijk, wordt de school als 'te zwart' bestempeld. Wanneer de autochtone kinderen uit de wijk ook naar die school zouden gaan, zou de school immers 'witter' zijn. Daaruit blijkt dat de belangrijkste verklaring van het bestaan van zwarte scholen de residentiële segregatie is (Coenders et al., 2004; Kristen, 2008). Zo zit in Amsterdam bijvoorbeeld 11 procent van de leerlingen op een school die ten opzichte van de wijk te zwart is (Herweijer, 2008) en in Nederland in het algemeen wijken 6.2 procent van de basisscholen af ten opzichte van de buurt voor wat betreft de schoolpopulatie (Karsten et al., 2003).

Schoolkeuze speelt wel een rol bij het bestaan van schoolsegregatie, maar een aanmerkelijk kleinere rol dan residentiële segregatie. Doordat groepen ouders op een bepaalde manier kiezen, ontstaat er segregatie tussen groepen en dan voornamelijk tussen religieuze en etnische groepen (Denessen et al., 2005). Redenen voor ouders om een zwarte school af te wijzen, zijn voor hoogopgeleiden het gebrek aan overeenkomsten in sfeer tussen school en thuis, de lage kwaliteit en een gebrek aan differentiatie naar niveau.

Tot slot is een derde oorzaak voor schoolsegregatie het gedrag van scholen: ze ontwikkelen een bepaald profiel, doen aan marketing en communiceren naar de ouders. Gatekeeping (selectie bij de poort) doet zich voor bij witte scholen, zwarte scholen passen zich aan de omstandigheden aan (Karsten et al., 2003). Op de vraag of ze iedereen accepteren zegt vijftien procent van de directeuren volmondig ja, en dat aantal is dubbel zo hoog bij zwarte scholen (Jungbluth, 2003).

Motieven

Deze scriptie gaat verder in op de tweede oorzaak van etnische segregatie, namelijk de schoolkeuze. In de literatuur worden verschillende motieven genoemd voor de keuze voor een

bepaalde school (Denessen et al., 2005; Karsten et al., 2003). Deze motieven kunnen worden gegroepeerd in vier domeinen, namelijk ideologische redenen (die kunnen levensbeschouwelijk zijn, maar ook pedagogisch), geografische afstand, kwaliteit van het onderwijs en niet-onderwijsgebonden zaken zoals de samenstelling van de schoolbevolking.

De ideologische motieven wegen niet voor alle groepen mensen even zwaar. Zo is voor gelovigen de denominatie veel belangrijker dan voor niet-gelovigen. Uit onderzoek van Denessen blijkt dat vooral religieuze en etnische groepen groepsgedrag vertonen (Denessen et al., 2005). Ouders die bewust kiezen voor een witte school doen dat vaak vanwege een bepaald onderwijskundig concept waarin zelfstandigheid en zelfontplooiing centraal staan. Voorbeelden van dit soort scholen zijn Jenaplanscholen of Montessorischolen. Vaak zijn het hoogopgeleiden die hiervoor kiezen en de school mag buiten hun buurt staan (Karsten et al., 2003).

Over het algemeen kiezen ouders een school die dichtbij huis staat. Maar zoals al even eerder gezegd, is dit motief van afstand minder belangrijk voor hoogopgeleide autochtone ouders dan voor laagopgeleide autochtone ouders. Daarin spelen ook de financiële middelen van een gezin een rol. Als deze beperkt zijn, zal eerder gekozen worden voor een school die dichtbij de woning staat. Wanneer autochtone ouders worden vergeleken met ouders van Surinaamse en Antilliaanse afkomst, blijkt dat voor de autochtonen het motief afstand minder belangrijk is (Karsten et al., 2003).

De kwaliteit van het onderwijs is het derde motief dat een rol kan spelen bij de keuze voor een basisschool. Men kan de gegevens met betrekking tot de kwaliteit van een school opvragen bij de onderwijsinspectie, maar vaak heeft men een indruk van de kwaliteit via de reputatie van een school, de grootte van de klassen of de aantrekkelijkheid van het schoolgebouw (Denessen et al., 2005).

Het laatste motief heeft betrekking op niet-onderwijs gebonden zaken. Voor ouders is bijvoorbeeld een match in de sfeer tussen school en thuis belangrijk (Coenders et al., 2004; Karsten et al., 2003). De match die zij zoeken heeft betrekking op cultuur, religieuze overtuigingen en sociaal milieu. De samenstelling van de schoolpopulatie gebruiken zij als voorspeller van een gunstig onderwijsklimaat, omdat ze verwachten dat mensen uit een hoger sociaal milieu gemotiveerder zullen zijn voor onderwijs en gedisciplineerder. Dit wordt

bevestigd door de resultaten van de school. Er worden eerder goede schoolresultaten van de leerlingen behaald, vanwege de samenhang met hun sociale herkomst (Dijkstra, Jungbluth, & Ruiters, 2001). Het is al eerder genoemd dat kinderen van hoger opgeleide ouders sneller goede resultaten zullen behalen op school dan kinderen van lager opgeleide ouders. Een school met veel kinderen van hoger opgeleide ouders zal dus eenvoudiger een hoog gemiddelde citoscore behalen dan een school met kinderen van lager opgeleide ouders. Dit heeft dus niet zozeer te maken met de kwaliteit van de school als wel met de kwaliteiten van de leerlingen.

Byrne werpt nog een ander licht op de zaak en stelt dat middenklasse ouders op zoek zijn naar ‘mensen zoals wij’, omdat ze op zoek zijn naar veiligheid (Byrne, 2009). Gezien het verband met etnische samenstelling van de leerlingpopulatie, zal op dit argument in de volgende paragraaf dieper worden ingegaan.

Motieven staan echter niet op zichzelf. Om keuzegedrag echt te begrijpen, moet gekeken worden naar welk doel de school moet vervullen voor het kind (Kristen, 2008; Van Zanten, 2003). Op basis daarvan worden de motieven gewogen. Verschillende groepen in de samenleving hebben verschillende doelen die de school moet vervullen. Zo moet voor de een de school een plek zijn waar hun kind veel kennis opdoet en voor de ander een plaats zijn waar hij zijn persoonlijkheid kan ontwikkelen. Dit komt uitgebreider terug in de paragraaf over de klassepositie van ouders.

Etnische samenstelling van de leerlingpopulatie

In de vorige paragraaf is duidelijk geworden dat de samenstelling van de leerlingpopulatie een rol speelt bij de keuze voor een school. In deze paragraaf zal daar dieper op worden ingegaan, om te kunnen begrijpen hoe ouders hier precies tegenaan kijken. Wat is precies de rol van de etnische samenstelling van een school? Deze rol blijkt moeilijk te meten (Karsten et al., 2003; Van der Wouw, 1992). Dit heeft enerzijds te maken met de onderzoeker en anderzijds te maken met de respondenten. Om de invloed van de etnische samenstelling te kunnen meten, moet de onderzoeker volgens Byrne sensitief zijn voor de gecodeerde manier waarop mensen praten over ras. Ze geeft hierbij de voorbeelden over de Amerikaanse context waarin respondenten praten over ‘de binnenstad’ of ‘het stedelijke’ als ze het hebben over ras. Dit is de plaats waar de grote meerderheid van de zwarte bevolking woont en dus een veilige manier om het te hebben over ras, zonder het woord ‘ras’ te noemen. Om haar stelling aan te tonen

analyseert ze het Britse onderzoek van Stephen Ball en hoe hij 'ras' negeert, terwijl zijn respondenten het hier wel degelijk over hebben. Ze laat zien aan de hand van citaten uit zijn onderzoek hoe hij signalen van zijn respondenten over het hoofd ziet en in zijn analyse slechts hun klassepositie betreft (Byrne, 2009).

Naast de sensitiviteit van de onderzoeker dragen de sociaal wenselijke antwoorden van respondenten bij aan het moeilijk meetbaar zijn. De sociaal wenselijke antwoorden die mensen geven, kunnen op verschillende manieren worden omzeild. Allereerst door te vragen naar negatieve motieven, dus naar redenen waarom mensen een bepaalde school afwijzen. De negatieve motieven zijn onder andere onderzocht door Bagley e.a. (Bagley, Woods, & Glatter, 2001). Bij de vraag waarom ouders niet voor een bepaalde school gekozen hebben, is het antwoord van 33 procent van de ouders dat er 'teveel' allochtonen op de betreffende school zitten. Een andere methode om sociaal wenselijke antwoorden te vermijden, is het onderzoeken van het feitelijk keuzegedrag. Hieruit is gebleken dat ouders een school kiezen met een soortgelijke cliëntèle (Dijkstra et al., 2001; Karsten et al., 2003). Het probleem met het bestuderen van feitelijk gedrag is, dat de motieven onduidelijk blijven en ook eventuele invloed van de lokale omstandigheden.

Ondanks dat de rol van de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie moeilijk te meten is, zijn er indicatoren die erop wijzen dat het wel degelijk een rol speelt in het keuzegedrag van autochtone ouders. Zo blijkt dat als de schoolpopulatie wordt vergeleken met de buurtpopulatie dat 6.2 procent van de basisscholen een afwijkende populatie hebben (Karsten et al., 2003). In literatuur die gaat over ras en schoolkeuze is gebleken dat blanken en niet-blanken steeds meer geconcentreerd zijn in scholen met hun co-ethnics dan het geval zou zijn bij een willekeurige verdeling (Byrne, 2009).

Waar komt de weerstand tegen een zwarte school vandaan? Hiervoor noemt Coenders verschillende theoretisch verklaringen (Coenders et al., 2004). Uit zijn veldwerk blijkt dat hoger opgeleiden compenserende strategieën hanteren. Dat wil zeggen dat ze voor hun kinderen de optimale schoolsituatie zoeken, zodat hun kans op succes in de maatschappij het grootst is. Daarbij willen ze graag de bestaande verhoudingen in stand houden. Van de ouders maakt 75 procent bezwaar tegen een school als de meerderheid van de kinderen van allochtone afkomst is en onder universitair opgeleiden is dit 84 procent. Als het gaat om geassimileerde kinderen, is de weerstand ongeveer half zo groot (Coenders et al., 2004). Dit

sluit aan bij Reay, die stelt dat etnische minderheden als ‘goed’ worden bestempeld zodra ze dezelfde normen en waarden delen met de middenklasse (Reay et al., 2007).

Er speelt nog iets anders mee met betrekking tot de etnische samenstelling. De etnische samenstelling wordt namelijk (samen met de hoeveelheid kinderen die van lagere sociaal economische achtergrond zijn) gebruikt als indicatie voor de kwaliteit van de school (Kristen, 2008). Zoals eerder is gezegd is kwaliteit van het onderwijs een belangrijk motief in de keuze voor een school. Dit wordt niet direct afgeleid middels kwaliteitsindicatoren, maar indirect via de samenstelling van de leerlingpopulatie.

Toch kijken niet alle ouders op een dergelijke manier naar de etnische samenstelling van de school. Er is een groep autochtone ouders die het bezoeken van een zwarte school zien als middel om een goede plek in de samenleving te behalen. Een ander voordeel is dat het kind meer zelfvertrouwen krijgt door zijn positie in een achtergestelde omgeving. Er wordt dan ook een multi-etnische omgeving gezocht die overeenkomt met hun normen en waarden. Etnische minderheden die afkomstig zijn uit de arbeidersklasse, maar wel de normen van de witte middenklasse delen, worden als ‘goed’ bestempeld. Deze normen zijn bijvoorbeeld het hebben van aspiraties voor je kind en het zien van onderwijs als een belangrijk middel hierin (Reay et al., 2007; Van Zanten, 2003).

De verschillende manieren van kijken naar de etnische samenstelling van een school, leiden naar de vraag of dit te relateren is aan de sociale positie van ouders. Zijn er verschillende soorten middenklassen met een eigen manier van handelen? Het volgende gedeelte van dit hoofdstuk verkent de rol van sociale klasse bij de schoolkeuze en richt zich daarbij op de middenklasse.

2.2 Klassepositie

In het vorige paragraaf hebben we gezien dat er verschillend wordt gekeken naar de etnische samenstelling van een school. In dit gedeelte wordt verkend in hoeverre de betreffende visie verbonden kan worden met de sociale positie van de ouders. Uiteindelijk wordt een antwoord gezocht op de vraag hoe de motieven van ouders begrepen kunnen worden vanuit hun klassepositie.

Wat is klasse

Binnen de sociologie is een debat gaande of sociale klasse nog een belangrijke factor is bij het verklaren van sociale verschijnselen. Schoolkeuze is een van deze sociale verschijnselen. Klasse zou er niet meer toe doen, aangezien iedereen zich rekent tot de middenklasse. Ook uit de resultaten van onderzoek betreffende schoolkeuze blijkt dat de invloed van klasse niet eenduidig is. Denessen et al. (Denessen et al., 2005) stellen dat klasse geen invloed heeft, terwijl Ball, Regt en Karsten wel degelijk stellen dat de schoolkeuze begrepen kan worden vanuit de klassepositie van de ouders (Ball et al., 1996; Karsten et al., 2003; Regt, 2005).

De tegenstrijdige gegevens en standpunten rondom klasse kunnen voortkomen uit het feit dat klasse niet eenduidig wordt gemeten. Er zijn objectieve kenmerken, zoals inkomen, opleidingsniveau of beroepsniveau (Van Der Wouw, 1992), maar ook subjectieve kenmerken zoals het wereldbeeld, smaak of lifestyle. Zo meet Denessen klasse aan de hand van sociaal economische achtergrond en Karsten aan de hand van het opleidingsniveau van ouders (Denessen et al., 2005; Karsten et al., 2003).

Voor het onderscheiden van klassen in de samenleving is het werk van Bourdieu van belang. Sinds het werk van Bourdieu wordt klasse niet meer gemeten in alleen opleidings- of beroepsniveau (Byrne, 2009). Hij onderscheidt klassen en fracties binnen klassen door middel van de verschillende combinaties van economisch, symbolisch en cultureel kapitaal dat zij bezitten. Economisch kapitaal is materiële welvaart, uitgedrukt in geld, aandelen of bezittingen. Symbolisch kapitaal is je reputatie, aanzien of prestige. Tot slot bestaat cultureel kapitaal uit kennis, vaardigheden en andere culturele verworvenheden. Al deze vormen van kapitaal betekenen macht over een bepaald veld en ze bepalen je plaats in de sociale ruimte. Een groep mensen met een gelijke positie in de samenleving vormen een klasse. Doordat ze in dezelfde omstandigheden leven en dezelfde invloeden hebben ondergaan, zal het waarschijnlijk zijn dat ze dezelfde gevoeligheden en interesses hebben en daardoor een gelijke manier van handelen (Bourdieu, 1991, p. 230). In die zin zou klasse dus wel degelijk van belang zijn bij het verklaren van de schoolkeuze van ouders.

Hoe klasse precies van invloed is op de schoolkeuze, kan duidelijk worden gemaakt aan de hand van de verschillende vormen van kapitaal en aan de hand van het wereldbeeld dat samengaat met de positie van de klasse in de sociale ruimte.

Kapitaal

Allereerst de soorten kapitaal. Kristen beschrijft drie stadia in schoolkeuze, namelijk de perceptie van alternatieven, de evaluatie van alternatieven en de toegang tot de school (Kristen, 2008). Het laatste stadium is niet op Nederland van toepassing aangezien iedereen in principe toegang heeft tot alle scholen. De andere twee stadia zijn wel van belang. In Nederland is een aanzienlijke groep die geen afweging maakt van alternatieven (Karsten et al., 2003). Of iemand de alternatieven overweegt is afhankelijk van zijn kapitaal en het doel dat ze nastreven. Kapitaal kan belangrijk zijn in termen van beperkingen die het oplegt. Een familie met weinig economisch kapitaal zal bijvoorbeeld niet een school buiten de buurt kunnen overwegen. Volgens Ball et al. (1996) is het gebruik van cultureel kapitaal cruciaal in keuzeprocessen en in het toegang krijgen tot bepaalde scholen. Cultureel kapitaal, dus kennis, vaardigheden en culturele verworvenheden, wordt gebruikt om de scholen te beoordelen, de beschikbare informatie te interpreteren en een match te vinden tussen hun kind en de toekomstige school. Cultureel en sociaal kapitaal bepalen de toegang tot informatie over scholen en in hoeverre iemand die informatie kan evalueren. Zijn ze op de hoogte van alternatieven en kennen ze het onderwijssysteem? In Nederland komt het erop neer dat 40% van de ouders ook andere scholen heeft bezocht. Over het algemeen doen autochtone ouders dit vaker dan allochtone ouders en ook naarmate het opleidingsniveau stijgt, worden er meer scholen overwogen. De groep autochtone ouders waar dit onderzoek betrekking op heeft, bevindt zich in de middenklasse die wel degelijk een afweging maakt van de alternatieven. Kapitaal is dus geen beperking, maar het kan bij deze ouders wel invloed hebben op de perceptie van de alternatieven.

Een middenklasse ouder heeft als doel zijn kind weer in een middenklasse te positioneren en bedenkt wat daarvoor nodig is. De positie van een klasse wordt gewaarborgd door de exclusieve manier van onderscheid maken en door de vermeerdering en overdracht van economisch, sociaal en cultureel kapitaal van de ene generatie naar de andere. Onderwijs speelt een belangrijke rol in de overdracht van alle kwalificaties, codes en cultureel kapitaal waarmee de klasse zich onderscheidt (Byrne, 2009). Deze ouder kijkt naar het lokale onderwijsveld wat hij moet betreden en de mogelijkheden en beperkingen daarin. Op basis daarvan stippelt hij een strategie uit, die tot doel heeft de positie in de klassestructuur te behouden. De arbeidersklasse let meer op het praktische en nabijheid bij de keuze voor een school (Butler & Robson, 2003; Ball et al., 1995).

Dat klassen zich proberen te onderscheiden van elkaar door middel van hun schoolkeuze, blijkt ook uit onderzoek van Reay. De fractie van de middenklasse die zij onderzocht, zet zich met haar schoolkeuze af tegen andere fracties van de middenklasse maar ook tegen de blanke arbeidersklasse. In tegenstelling tot de meerderheid van de Britse middenklasse, koos deze fractie niet voor een prive school, maar stuurde hun kinderen naar een openbare school. Ze nemen morele afstand ten opzichte andere fracties van de middenklasse en zien zichzelf als anders dankzij hun liberale normen en gedrag. Zij kiezen immers wel voor een openbare school. Ook van de blanke arbeidersklasse wordt afstand genomen en ze worden soms bestempeld als ‘white trash’ (Reay et al., 2007).

Wereldbeeld

Klasse heeft dus invloed op de schoolkeuze via de soorten kapitaal, maar ook via het wereldbeeld van de betreffende klasse. Klasse bestaat uit een groep mensen die een bepaalde positie in de maatschappij hebben en een bepaalde levensstijl en smaak delen. Dit gaat samen met een soortgelijk wereldbeeld (Bourdieu, 1991). Een vergelijking kan worden gemaakt met het verhaal van de zes blinden en de olifant (door: John Godfrey Saxe). Zes blinden onderzoeken de olifant met de bedoeling om te ontdekken wat een olifant is. Afhankelijk van hun positie oordelen zij anders over de olifant. De blinde bij de slagrand vergelijkt de olifant met een speer, de blinde bij de slurf vergelijkt hem met een slang en de blinde bij de knie van de olifant vergelijkt hem met een boom. Ieder heeft dus, afhankelijk van zijn positie ten opzichte van de olifant, een bepaald beeld van de olifant. Zo hebben ook de verschillende klassen een bepaald beeld van de maatschappij en op basis daarvan bepalen ze welke kennis en vaardigheden in hun ogen van belang zijn om een goede positie te krijgen in die maatschappij. Hun kinderen moeten deze kennis en vaardigheden nog opdoen en daarin speelt onderwijs een rol.

De onderzoeken van Reay en Van Zanten onderscheiden twee soorten wereldbeeld die hier van belang zijn. Allereerst een cosmopolitisch wereldbeeld. Hierin is de samenleving een mozaïek van groepen die met elkaar moeten kunnen omgaan. De school is een belangrijke voorbereiding op deze samenleving en daarom zijn ouders met een cosmopolitisch wereldbeeld op zoek naar een school die een sociale en etnische mix heeft. Onderwijs gaat daarbij niet alleen over resultaten, maar ook om het ontwikkelen van de persoonlijkheid en het leren leggen van interpersoonlijke relaties. Om in de toekomst een goede positie te kunnen innemen, moet je op een open en tolerante manier kunnen omgaan met diversiteit en andere

culturen. Onderwijs dient om dit cultureel kapitaal over te dragen. Een multi-etnische omgeving laat zich hier uitstekend voor lenen (Reay et al., 2007). Deze fractie van de middenklasse ziet zichzelf als verdediger van het publieke goed, maar is niet alleen maar idealist. Ze hebben ook zorgen om de kwaliteit van het onderwijs en ze zijn instrumenteel bezig door bijvoorbeeld een coalitie van ouders te vormen en een plaatselijke school te koloniseren. Zo kunnen ze toch gezamenlijk invloed uitoefenen en hun eigen belangen en doelen nastreven (Reay et al., 2007; Van Zanten, 2003).

Reay et al. (2007) en Van Zanten (2003) introduceren bij hun onderzoek een precisering van Bourdieu's begrip van cultureel kapitaal. Bourdieu (1991, p.230) definieerde dit begrip als "kennis, vaardigheden en andere culturele verworvenheden". Dit is een breed containerbegrip, waaronder bijvoorbeeld de vaardigheid valt om de juiste smaak te hebben voor cultuurvormen zoals kunst, waarmee de middenklasse zich onderscheidt van andere klassen. Reay et al. (2007) en Van Zanten (2003) betrekken het begrip cultureel kapitaal op het hebben van kennis over diversiteit en de vaardigheid om hiermee op een open en tolerante manier om te gaan. In deze scriptie zal het begrip 'intercultureel kapitaal' gehanteerd worden als de definitie van Reay et al. en Van Zanten bedoeld wordt.

Het andere wereldbeeld is het gesegmenteerde wereldbeeld. Ouders met dit wereldbeeld zien een samenleving die bestaat uit strikt gescheiden groepen, waarbij iedereen zich beweegt binnen zijn eigen groep. De school moet zorgen voor de integratie van hun kind in de eigen groep en is een voorbereiding op hun toekomstige sociale en professionele positie. Dat is dus ook de reden dat ze op zoek zijn naar een match tussen school en thuis (Karsten et al., 2003; Van Zanten, 2003). Bij deze ouders is het economisch kapitaal het meest prominent aanwezig. Zij hebben zorgen om hun positie op de arbeidsmarkt. Eerder waren ze voorstanders van een meritocratische samenleving, waarbij alle klassen alle posities zouden moeten kunnen bereiken door middel van onderwijs. Nu hun positie in hun beleving meer bedreigd wordt door deze meritocratie, gebruiken ze onderwijs om de afstand tot de arbeidersklasse te vergroten. Deze bedreiging bestaat uit twee factoren. Allereerst zijn steeds meer mensen in staat om een academische kwalificatie te behalen en devalueert daardoor de waarde hiervan. Ten tweede is er een democratisering van scholing, waardoor meer mensen toegang hebben tot een opleiding (Ball et al., 1995, p. 75; Ball, 2003, p. 20). Middenklasse ouders kiezen strategisch om de relatieve schaarsheid van hun kwalificaties te bewaken. Ze kiezen een school op basis van resultaten en een school moet een competitieve omgeving zijn voor hun

kind, zodat de capaciteiten van hun kind maximaal worden ontplooid. Een sociale en etnische mix op school is volgens hen niet wenselijk, omdat het de prestaties van hun kinderen kan beperken. Hun verwachtingen van de kwaliteit van het onderwijs zijn gekoppeld aan de aanwezigheid van ‘desirable others’ (Van Zanten, 2003).

Fracties middenklasse

Eerder genoemde onderzoeken van Reay en Van Zanten waren gericht op de middenklasse. De middenklasse kan worden onderverdeeld twee fracties. Allereerst een fractie die de nadruk legt op intercultureel kapitaal, met een cosmopolitisch wereldbeeld en die van daaruit bindingen wil aangaan met andere klassen of etnische groepen. Daarnaast is er de fractie die de nadruk legt op economisch kapitaal, met een gesegmenteerd wereldbeeld en die zich op basis daarvan concentreert op de eigen groep (Reay et al., 2007; Van Zanten, 2003).

Er is geen eenduidigheid in de literatuur over de koppeling van beroepen of beroepssectoren hieraan. Wel doen veel onderzoekers hier uitspraken over, wellicht in de hoop een sociale categorie te kunnen onderscheiden. Zo onderscheiden Veldboer e.a. creatieven, sociaal professionals en het economisch middenkader (Veldboer et al., 2008). De creatieven onderscheiden zich van de andere delen van de middenklasse doordat zij een scheppend beroep hebben en een sterk ontwikkeld cultureel kapitaal. In de uitvoering van hun taken ligt het hoofddaccent op creativiteit en niet zoals bij de andere delen van de middenklasse op routine. De tweede fractie is het economisch middenkader, dat bestaat uit werknemers in het bedrijfsleven. De derde fractie zijn de sociale professionals die werkzaam zijn in de semi-publieke dienst. Veldboer et al concluderen dat de idealisten onder de creatieven bindingen aangaan met andere groepen in de wijk en ook de sociaal professionals doen dit.

Van Zanten heeft het over een onderscheid tussen mensen werkzaam in de private en de publieke sector, waarbij de mensen uit de publieke sector de bindingen aangaan (Van Zanten, 2003). Reay maakte zelf gebruik van het ‘Registrar Generals classification scheme’, wat een indeling is die in Engeland vaker wordt gebruikt om sociale klassen te onderscheiden. Dit wordt gedaan op basis van beroep. Reay onderscheidt professionals van managers, waarbij het de professionals zijn die bindingen aangaan met anderen. Dit is in overeenstemming met Van der Land en Butler die de nieuwe middenklasse bestuderen en hiervoor Savage aanhalen (Land, 2003). Savage onderscheidt twee typen middenklassen: de professionele middenklasse die cultureel kapitaal gebruikt om hun positie te behouden en zij zetten dit culturele kapitaal

om in macht en status. Dan is er de bestuurlijke middenklasse die bestaat uit managers die in een hiërarchische verhouding staan binnen een organisatie. In termen van Bourdieu legt deze bestuurlijke middenklasse de nadruk op economisch kapitaal.

2.3 Samenvatting

Wat is tot nu toe duidelijk geworden vanuit de literatuur over de vragen die centraal staan? Voor de groep die in dit onderzoek centraal staat, de autochtone middenklasse ouders, speelt het motief van ideologie een rol, aangezien ze een voorkeur hebben voor een onderwijskundig concept waar zelfstandigheid centraal staat. Afstand is daardoor een minder belangrijk motief. Kwaliteit van het onderwijs speelt ook een belangrijke rol. Ze zoeken een optimaal klimaat voor hun kind en de multi-etnische samenstelling van de leerlingpopulatie is voor hen een indicatie van een lagere kwaliteit van het onderwijs. Een zwarte school wordt over het algemeen afgewezen door autochtone middenklasse ouders. Reden hiervoor is het gebrek aan een match tussen school en thuis.

Autochtone ouders die wel voor een zwarte school kiezen, zouden eerder laagopgeleid zijn, aangezien voor hen de afstand tussen school en thuis een belangrijker motief is dan de match. Dit onderscheid tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden geeft een indicatie dat klasse wellicht van belang is. Temeer omdat hoogopgeleiden vaker kiezen voor een bepaald onderwijskundig concept dat op een witte school wordt gehanteerd. Toch zijn het in de berichtgeving vaak hoogopgeleiden die een ouderinitiatief opzetten om hun kinderen gezamenlijk aan te melden bij een zwarte school. Dit is dus in tegenspraak met de literatuur.

De literatuur over klassepositie werpt hier een ander licht op. De betrokkenheid van de middenklasse of hogeropgeleiden kan te maken hebben met de samenstelling van hun economisch, cultureel en symbolisch kapitaal. Deze soorten kapitaal spelen een rol in de facilitering: bij voldoende economisch kapitaal kan bijvoorbeeld een school buiten de buurt worden gezocht. Ook in de perceptie van de keuze speelt kapitaal een rol. Degene die de nadruk legt op het verwerven van intercultureel kapitaal zal een multi-etnische omgeving een pre vinden en degene die de nadruk legt op economisch kapitaal zal een optimale schoolsituatie zoeken voor hun kinderen. Welke nadruk wordt gelegd, is afhankelijk van hun wereldbeeld. Degene met een cosmopolitische wereldbeeld ziet de wereld als mozaïek van groepen die met elkaar omgaan. Deze ouder wil dat zijn kind kan omgaan met diversiteit en een open en tolerante houding zal ontwikkelen. Degene met het gesegmenteerde wereldbeeld

ziet de wereld bestaande uit gescheiden groepen, waarbij de school een voorbereiding moet zijn op de toekomstige positie van het kind in de eigen groep. De positie van deze ouders in de samenleving bepaalt hun wereldbeeld en daarmee het doel dat zij met onderwijs voor ogen hebben. Dit doel bepaalt uiteindelijk hoe zij de motieven voor een bepaalde schoolkeuze afwegen. Er is geen eenduidigheid over de koppeling van beroepen of beroepsectoren aan deze verschillende fracties van de middenklasse.

Dit alles leidt tot een hernieuwde formulering van de probleemstelling zoals deze in hoofdstuk één is gesteld. De probleemstelling luidt als volgt:

Welke redenen en legitimaties hebben autochtone middenklasse ouders om hun kind al dan niet naar een zwarte school te sturen?

Met als deelvragen:

Wat is de perceptie van de ouders ten aanzien van de etnische compositie van de leerling- en ouderpopulatie van een school?

Hoe worden de motieven ten aanzien van het onderwijskundig concept, de kwaliteit van een school en de etnische compositie van de leerling- en ouderpopulatie tegen elkaar afgewogen?

Kan voorgenoemde afweging van de autochtone middenklasse ouders worden begrepen vanuit hun klassepositie, die doorwerkt in hun wereldbeeld?

3. ONDERZOEKSOPZET

Het doel van dit onderzoek is het begrijpen van de beweegredenen van een groep middenklasse ouders die (in tegenstelling tot de grote meerderheid) bewust kiest voor een zwarte basisschool voor hun kind. Kwalitatief onderzoek leent zich hier uitstekend voor, aangezien er aandacht is voor de subjectieve beleving van het individu, van waaruit keuzes gemaakt worden. Het is ‘verstehend’ onderzoek waarmee de onderzoeker probeert gedrag van mensen te begrijpen door zich te verplaatsen in de positie van het betreffende individu (Wester & Peters, 2004). Zodoende wordt rekening gehouden met het feit dat de verschillende manieren van kijken en handelen van mensen zijn verbonden aan subjectieve perspectieven en hun sociale achtergrond (Flick, 2006). Hieronder wordt de opzet en gebruikte methodiek van de studie besproken. Allereerst volgt een uitleg over de casestudy en de selectie van respondenten. Vervolgens wordt toegelicht hoe de data zijn verzameld en tot slot wordt er een afweging gegeven met betrekking tot de mate van generaliseerbaarheid van de gegevens.

3.1 Casestudy

Binnen de brede noemer van het kwalitatief onderzoek is gekozen voor een casestudy. Een case kan worden gedefinieerd als een studie naar een fenomeen gelokaliseerd in tijd en ruimte waarover data worden verzameld en geanalyseerd. De casestudie kan individuen of een groep betreffen, bepaalde gebeurtenissen of situaties, een organisatie, buurt of nationale samenleving (Brewer, 2000). In dit onderzoek is de te bestuderen case een wijk waar de keuzemogelijkheid is voor een witte en een zwarte school. De uiteindelijke schoolkeuze is het resultaat van de interactie tussen ouders, scholen en de lokale overheid. Er is sprake van een markt, die specifieke lokale kenmerken heeft met betrekking tot de vraag, het aanbod en andere omstandigheden. Vandaar dat het belangrijk is om de case te beperken tot één wijk (Karsten et al., 2003). Aangezien het doel is om de verschillende percepties van keuzemogelijkheden van autochtone middenklasse ouders te onderscheiden, is het van belang om andere factoren zo constant mogelijk te houden.

De case (of de wijk) is gezocht in één van de grote steden van Nederland. Onderwijssegregatie is vooral iets dat in de grote steden voorkomt, mede omdat daar de meeste allochtonen wonen. In Amsterdam en Rotterdam is bijna veertig procent van de scholen een zwarte school. In Den Haag is dat bijna dertig procent en in Utrecht bijna twintig

procent. Gemiddeld in Nederland is slechts vier procent van alle basisscholen een zwarte school (Herweijer, 2008). Dat de schoolsegregatie in Amsterdam en Rotterdam niet alleen te wijten is aan de residentiële segregatie blijkt uit de cijfers over de afspiegeling van de schoolbevolking ten opzichte van de bevolking in de wijk. Als een school ten opzichte van de wijk te wit of te zwart is, is het aannemelijk dat schoolkeuze een factor is bij het bestaan van de schoolsegregatie. In Amsterdam is 35 procent van de zwarte scholen te zwart ten opzichte van de wijk en in Rotterdam is dat percentage dertig procent. Als norm wordt dan gesteld dat de schoolpopulatie tien procent mag afwijken van de wijkpopulatie.

Gezien het belang van afstand in de schoolkeuze van ouders, is er gezocht naar een situatie waarbij een zwarte en een witte school op loopafstand van elkaar staan. Daarbij werd een zwarte school gezocht waar een ouderinitiatief gaande was, zodat autochtone ouders die kiezen voor een zwarte school door de onderzoeker benaderd konden worden. De wijk waarop de keuze is gevallen is de Postjesbuurt in Amsterdam. In de buurt zelf staat een zwarte school met meer dan tachtig procent kinderen van allochtone afkomst, basisschool OBS Corantijn, waar een ouderinitiatief gaande is. In het aangrenzende stadsdeel Slotervaart staat een witte school met 31 procent kinderen van allochtone afkomst, namelijk de 7^e Montessorischool (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b). Gezien de nabijheid van de scholen ten opzichte van elkaar, kan gesteld worden dat ze tot dezelfde schoolmarkt behoren.

Nu de buurt is geselecteerd, moeten ouders worden geselecteerd. Dit zal gebeuren op basis van ‘theoretische sampling’. Dat wil zeggen dat ouders geselecteerd worden op basis van wat ze kunnen bijdragen aan de theorie in ontwikkeling. Zodra er theoretische verzadiging optreedt en er geen nieuwe data worden gevonden zal gestopt worden met interviewen (Flick, 2006). In deze studie zal gestart worden met autochtone ouders die bewust gekozen hebben voor een zwarte school, zogenaamde ‘typische onderzoekseenheden’. Het betreft ouders in de Postjesbuurt in Amsterdam die gekozen hebben voor basisschool OBS Corantijn.

Om de invloed van klasse en de etnische samenstelling te kunnen bepalen zullen er ook ‘extreme’ onderzoekseenheden geselecteerd worden. Er zal gezocht worden naar ouders die ook de keuze hebben voor een zwarte school, maar besloten hebben om hun kinderen naar een witte school te sturen. Vanuit de theorie zou verwacht worden dat deze groep ouders een ander wereldbeeld heeft dan de typische onderzoekseenheden, hetgeen voortvloeit vanuit een

andere klassepositie. Dit betreft ouders uit de Postjesbuurt die gekozen hebben voor basisschool 7e Montessorischool.

Nu gaat het niet om álle autochtone ouders, maar om één specifieke groep: de middenklasse. Om de middenklasse te selecteren worden in de literatuur verschillende criteria gehanteerd. Dit kan gedaan worden op basis van opleidingsniveau (Denessen et al., 2005) of beroepsniveau. Ook zijn er auteurs, zoals Van der Wouw die drie criteria hanteren om de middenklasse te definiëren: de sociaal economische status, de sociaal culturele status (dit heeft betrekking op de afkomst van een persoon) en de sociaal religieuze status (dit heeft betrekking op hoe actief men is in de kerk) (Van Der Wouw, 1992). Bourdieu (Byrne, 2009) ziet klasse als manier van zijn, smaak en lifestyle. Omdat een groep mensen zich in een gelijke positie in de samenleving bevindt, zullen ze dezelfde vatbaarheden en interesses hebben, waardoor ze op dezelfde manier handelen.

De verschillende fracties van de middenklasse zouden kunnen worden onderscheiden door middel van hun beroep. Gezien de onduidelijkheid in de literatuur over de koppeling van beroepen aan de verschillende fracties van de middenklasse, is in dit onderzoek gekozen om de middenklasse te selecteren op basis van hun opleidingsniveau. De genoten opleiding moet op hbo-niveau of hoger zijn. In de interviews is vervolgens gevraagd naar het beroep in de hoop daar patronen in te kunnen ontdekken die meer licht laten schijnen op de verschillende fracties en de scheidslijnen tussen deze fracties. Dit kan zijn op grond van beroep, soorten kapitaal of wereldbeeld.

Eerdere onderzoeken naar dergelijke ouderinitiatieven zijn gehouden in Frankrijk en Engeland. Dit onderzoek zal een toetsend karakter hebben om te kijken of de theorieën die uit deze onderzoeken zijn voortgekomen ook in Nederland kunnen standhouden. Daarbij kan de case van ouders die een uitzonderlijke schoolkeuze voor hun kinderen gemaakt hebben, aanvullende inzichten geven voor schoolkeuzetheorie en voor theorieën over de middenklasse. Dit onderzoek heeft dus een toetsende en een exploratieve functie (Wester & Peters, 2004).

3.2 Dataverzameling

Nadat de buurt is geselecteerd, zijn in eerste instantie de scholen benaderd met de vraag of zij mee willen werken aan een onderzoek naar schoolkeuzemotieven. De directie van OBS

Corantijn stond hier welwillend tegenover, maar de directie van de 7^e Montessorischool wilde niet meewerken. De respondenten van OBS Corantijn zijn geworven tijdens de koffieochtend op vrijdag. Elke vrijdagochtend kunnen ouders hun kind naar school brengen en dan een half uur koffie drinken met andere ouders in het klaslokaal.

Aanvankelijk is gepoogd respondenten van de 7^e Montessorischool te vinden via de sneeuwbaltechniek: ouders van OBS Corantijn zijn gevraagd of zij contact konden leggen met ouders van de 7^e Montessorischool. Ook is geworven bij de judovereniging en via de buitenschoolse opvang. Deze pogingen leverden helaas niets op en uiteindelijk zijn de respondenten van de 7^e Montessorischool geworven op de toegangsweg van de Postjesbuurt naar de school. Op woensdagmiddagen en vrijdagmiddagen zijn ouders aangesproken met het verzoek of zij mee willen werken aan het onderzoek. Deze dagen zijn gekozen, aangezien veel ouders dan vrij zijn om hun kind op te vangen.

Aangezien het niet gelukt is om contact te leggen met ouders via de kinderopvang of de naschoolse opvang, kan er een selectie hebben plaatsgevonden, waarbij ouders die fulltime werken niet betrokken zijn in het onderzoek. Er zijn alleen ouders benaderd die hun kind op woensdag- of vrijdagmiddag ophaalden van school of die hun kind op vrijdagochtend zelf naar school brachten.

Om inzicht te krijgen in redenen en legitimaties van autochtone ouders voor hun schoolkeuze, zijn interviews gehouden. Er is gekozen voor interviews en niet voor enquêtes omdat eerder is gebleken dat met onderwerpen betreffende etniciteit de motivaties van ouders er niet goed uitkwamen in enquêtes {{30 Bagley, Carl 2001}}. Aangezien een van de deelvragen is in hoeverre de samenstelling van de leerlingpopulatie een rol speelt bij de schoolkeuze, lijken interviews op zijn plaats. Ook de eerdere studies in Frankrijk en Engeland naar de schoolkeuze van ouders die kiezen voor een zwarte school hebben gebruik gemaakt van interviews en waren succesvol in het verkrijgen van inzicht in de redenen en legitimaties van ouders (Reay et al., 2007; Van Zanten, 2003). De lengte van de interviews varieerde tussen de drie kwartier en anderhalf uur. Ze zijn digitaal opgenomen en achteraf letterlijk uitgewerkt.

De uitgewerkte interviews zijn vervolgens opgedeeld in drie delen, waarbij elk deel een antwoord gaf op een van de probleemstellingen. Vervolgens is voor elk deel één of meerdere codes bedacht die de inhoud treffend weergeeft. De codes zijn deels zelf bedacht en voor het

andere deel is gebruik gemaakt van codes uit eerder onderzoek, voor zover dit passend leek. Vanuit deze coderingen is een typologie ontstaan van de ouders die kiezen voor een zwarte school en voor ouders die kiezen voor een witte school. Deze typologie is ter controle naast de interviews gelegd om te bezien of ze de essentie van de interviews inderdaad goed zouden weergeven.

Het onderwerp van de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie kan een gevoelig onderwerp zijn, waarbij ouders geneigd zijn om sociaal wenselijke antwoorden te verstrekken. Om dit probleem te ondervangen, is gebruik gemaakt van aspecten van de methodiek van Brewer. Zo is nagedacht over de opbouw van het interview (niet bedreigende vragen werden als eerste gesteld), de introductie en het opbouwen van vertrouwen door middel van non-verbaal gedrag (Brewer, 2000). De openheid en eerlijkheid van de antwoorden werden bevorderd door zorgen van respondenten over het doel van het onderzoek, waarom zij zijn uitgekozen en waarvoor de data worden gebruikt, te beperken. Om dit te beperken is het interview duidelijk geïntroduceerd als een onderdeel van een scriptietraject dat losstaat van instanties, scholen of de gemeente Amsterdam. Het interview is verder zoveel mogelijk vormgegeven als een natuurlijk gesprek in een informele setting. Veel van de interviews zijn bij respondenten thuis afgenomen. Het was een ongestructureerd interview met open vragen. De volgorde van de vragen en de vorm werden bepaald door het moment zelf. Zo kon worden doorgevraagd als de respondent of de situatie dat vroeg. Bijkomend voordeel in termen van vertrouwen opbouwen, was dat de interviewer en respondenten een match hebben in sociaal demografische termen (Brewer, 2000). Ze zijn allemaal afkomstig uit de middenklasse en autochtoon.

3.3 Generalisering

De vraag naar het generaliseren van de uitkomsten komt neer op de vraag of je het algemene kunt bestuderen door middel van het specifieke. Dus kan er een conclusie worden getrokken over alle autochtone middenklasse ouders die kiezen voor een zwarte school door middel van de bestudering van ouders in de Postjesbuurt?

Swanborn onderscheidt vier criteria om te bepalen of het resultaat van een casestudy generaliseerbaar is. Allereerst de interne validiteit van het resultaat. Dit heeft betrekking op de kwaliteit van het onderzoek. Wordt er gemeten wat we willen weten? Wat betreft dit criterium kan er worden gegeneraliseerd. In deze studie is een beeld ontstaan van de motieven van

ouders die kiezen voor een zwarte school, de rol die de etnische samenstelling hierin speelt en de rol die hun sociale positie speelt. Daarnaast moet worden afgewogen wat de complexiteit is van de verzameling relevante variabelen in verhouding tot de isoleerbaarheid van het verschijnsel. Dankzij het bestaan van ouderinitiatieven zijn ouders die kiezen voor een zwarte school georganiseerd en daarmee goed te lokaliseren en isoleren. Door te kiezen voor een context waarin ouders konden kiezen tussen een zwarte school en een redelijk witte school die beiden op loopafstand zijn, ging het isoleren van het verschijnsel niet ten koste van de complexiteit van de variabelen. De schoolkeuze bleef een afweging tussen verschillende motieven, al speelde in deze context de etnische samenstelling van de school wel een nadrukkelijke rol. Dat geeft wellicht problemen ten aanzien van het derde criterium. Om te beantwoorden aan dit criterium moet er voldoende overeenkomst zijn op relevante variabelen tussen de case en het domein. De leidinggevende gedachte is dat naarmate de onderzochte eenheden meer lijken op het domein, de generalisering meer valide is. De schoolkeuzemarkt zoals hij er voor deze ouders uitzag is niet overal hetzelfde. Zo komt de keuze voor een wittere school vaak neer op een afweging van het belang van de etnische samenstelling en het belang van afstand. Een witte school en een zwarte school die op loopafstand van elkaar staan (zoals in deze case), komt weinig voor. In hoeverre de geïnterviewde ouders representatief zijn voor ouders die kiezen voor een zwarte school is niet duidelijk, aangezien er geen demografische gegevens openbaar zijn over de ouders. Tot slot is de precisie van de te generaliseren uitspraak van belang. Des te preciezer de uitspraak is, des te moeilijker is hij te generaliseren (Swanborn, 2008). De bedoeling van dit onderzoek is te komen tot ideaaltypen, waarmee de typische ouder wordt geschetst die kiest voor een zwarte school of die kiest voor een witte school.

4. DE STAD AMSTERDAM

Maakt het uit of de respondenten voor dit onderzoek in een wit dorp wonen of in de multiculturele stad Amsterdam? De context van de keuze voor een basisschool heeft wel degelijk invloed op de uiteindelijke keuze. Dat geldt niet alleen voor de stad of buurt waarin men woont, maar ook van de kenmerken van de scholen. Er kan immers worden gesproken van een markt voor scholen waarbij de interactie tussen ouders, scholen en de lokale overheid de uiteindelijke keuze beïnvloeden (Karsten et al., 2003).

In dit hoofdstuk zal de context worden omschreven waarin de keuze voor een basisschool plaatsvindt. Deze context betekent allereerst een beschrijving van de stad, het stadsdeel en de buurt waarin de ouders wonen. Daarna volgt een omschrijving van de scholen die betrokken zijn en er wordt afgesloten met het beleid vanuit de gemeente dat van invloed is op de schoolkeuze van ouders.

4.1 Amsterdam

De stad Amsterdam biedt voor wat betreft de schoolkeuze voor elk wat wils. Er zijn in totaal meer dan tweehonderd scholen. Een groot deel daarvan zijn buurtscholen, maar een aantal scholen hebben een buurtoverstijgende functie, omdat ze een specifieke doelgroep hebben. Voorbeelden hiervan zijn Vrijescholen of Islamitische scholen. Daarnaast zijn er Montessorischolen, Jenaplanscholen, Vrijescholen, Daltonscholen, maar ook tal van scholen met een bepaalde godsdienstige of levensbeschouwelijke richting. Om door alle bomen het bos nog te zien, helpt Amsterdam zijn inwoners met de keuze voor een basisschool door middel van een boekje over alle scholen in de stad en een website van de onderwijsconsumentenorganisatie (<http://www.ouderwijsconsument.nl>). Dit is een onafhankelijke organisatie die mogelijk wordt gemaakt door een subsidie van de gemeente Amsterdam (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2007).

De schoolkeuze vindt plaats in een multiculturele context. Amsterdam is een stad waar mensen met diverse culturele achtergronden samenleven. Op 1 januari 2009 zijn er in totaal 177 nationaliteiten geteld. De helft van de bevolking van Amsterdam is autochtoon, 35 procent zijn niet-westers allochtoon en 15 procent zijn westers allochtoon. Van deze

allochtonen wonen Turken en Marokkanen het meest gesegregeerd (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2009).

Als de samenstelling van de leerling-populatie van een school wordt vergeleken met de samenstelling van de inwoners van de wijk blijkt deze residentiële segregatie ook in Amsterdam een belangrijke oorzaak is van het bestaan van witte of zwarte scholen. Van de 203 basisscholen zijn er 117 scholen ‘wit’ of ‘zwart’ (met minder dan twintig procent niet-westerse allochtonen of meer dan zeventig procent niet-westerse allochtonen) en 46 scholen zijn te wit of te zwart ten opzichte van de buurt. Te wit of te zwart betekent volgens de gemeente Amsterdam dat de leerlingpopulatie van een school twintig procent afwijkt van de buurtpopulatie. (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008a).

De stadsdelen waarin vaker dan gemiddeld zwarte scholen staan, zijn over het algemeen stadsdelen die grenzen aan het centrum. De Baarsjes is een van deze stadsdelen. De scholen in stadsdeel Centrum en in de stadsdelen aan de rand van Amsterdam hebben vaak dezelfde samenstelling als de buurt.

Het veldwerk voor deze scriptie heeft plaatsgevonden onder ouders uit een buurt waarin een te zwarte school en een te witte school op loopafstand van elkaar staan, namelijk in de Postjesbuurt in stadsdeel De Baarsjes. Bij deze scholen speelt dus het keuzeprocess van ouders een belangrijke rol bij de uiteindelijke vorming van etnische samenstelling van de leerlingpopulatie. Over het algemeen gaat in Amsterdam 57 procent van de leerlingen in de eigen buurt naar school. Van de autochtone leerlingen kiest 40 procent voor een wittere school en dit aantal ligt hoger bij Montessorischolen (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008a). Hieronder volgt een omschrijving van het stadsdeel de Baarsjes en van de wijk Postjesbuurt.

4.2 De Baarsjes

Het stadsdeel De Baarsjes is eind jaren '30 voltooid en anno 2010 staat er voornamelijk middelhoogbouw met drie of vier etages. De woningen hebben gemiddeld twee á drie kamers. Dat is vrij krap voor mensen die aan kinderen willen beginnen en zestig procent van de inwoners wil (eventueel) verhuizen binnen twee jaar met als belangrijkste reden de te kleine woning. De verhuiscapaciteit van de middenklasse is zelfs nog iets hoger dan gemiddeld; slechts 27 procent wil niet verhuizen (Teune & Booi, 2010). Rondlopend in de wijk valt op dat veel van de huizen in de stijl van de Amsterdamse school gebouwd zijn. De straten zijn vrij smal, maar in de wijken zijn veel speeltuintjes, waar ouders kletsen terwijl ze een oogje

op hun kinderen houden. Het Rembrandtpark, waar de Baarsjes ten westen aan grenst, is de grootste groene zone in de buurt. Het is langgerekt en wordt doorkruist door een fietspad en verschillende voetpaden. Ten tijde van het veldwerk, in de winter, werd het park weinig gebruikt door ouders met kinderen. Rondom de schooltijden suizen ouders met grote snelheid voorbij met hun bakfiets of kinderzitjes om hun kind van school te halen.

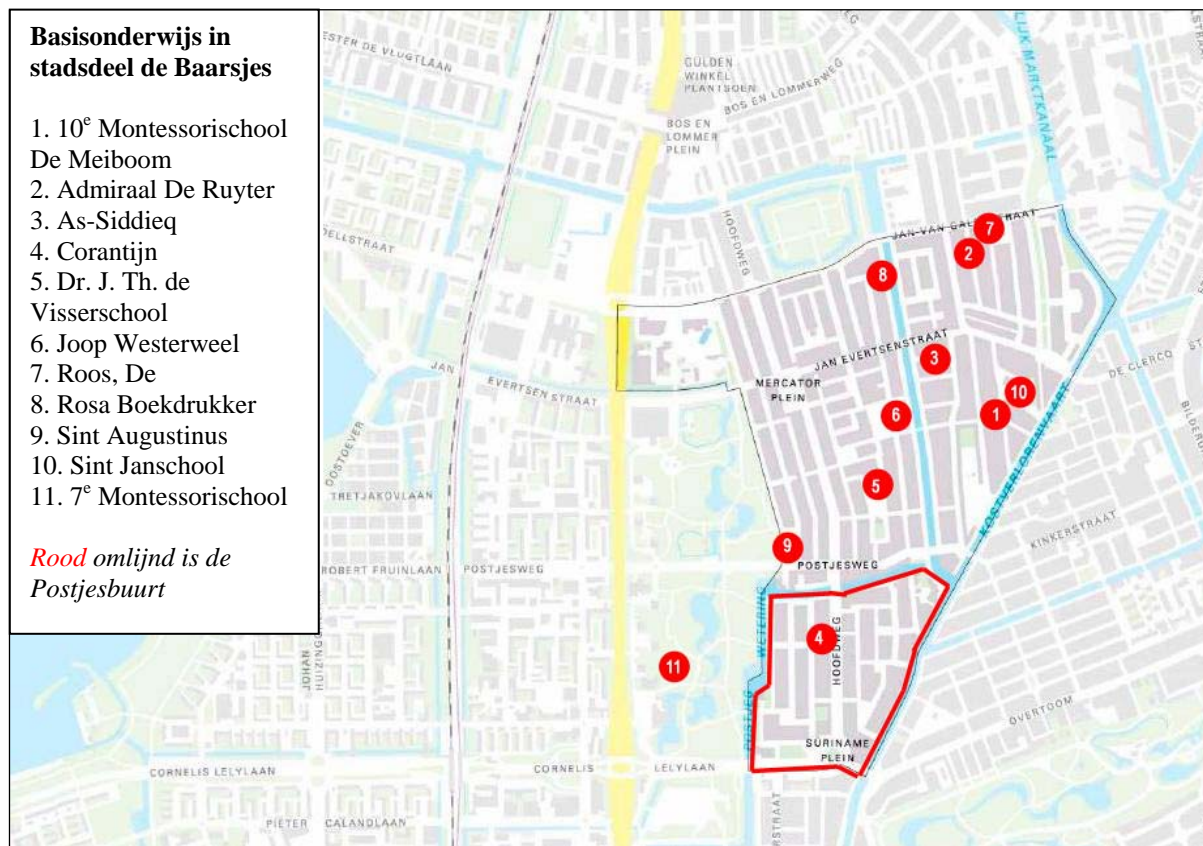
De Baarsjes is net als de stad zelf een deel met een multiculturele samenstelling. Er wonen ongeveer evenveel autochtonen als allochtonen. Van de allochtonen is het merendeel van niet-westerse afkomst, waarvan de Marokkanen en Turken het grootste deel van de groep uitmaken.

Bevolking naar herkomst-groepering	Amsterdam	Percentage	De Baarsjes	Percentage
Surinamers	68761	9	1925	6
Antillianen	11559	2	324	1
Turken	39654	5	2803	8
Marokkanen	68099	9	3651	11
Overige niet-westerse allochtonen	74686	10	2973	9
<i>Totaal niet-westerse allochtonen</i>	<i>262759</i>	<i>35</i>	<i>11676</i>	<i>35</i>
Westerse allochtonen	111640	15	5342	16
Autochtonen	381948	50	16618	49
Totaal	756347	100	33636	100

Bron: <http://www.os.amsterdam.nl/feitenencijfers/stadsdelenincijfers2009/26230/>

Het aandeel allochtonen is in de Baarsjes in zijn geheel niet hoger dan in heel Amsterdam, maar in bepaalde buurten is de concentratie allochtonen hoger dan in andere buurten. De Baarsjes is dan ook een van de stadsdelen waar vaker dan gemiddeld een te zwarte school staat. Te witte scholen zijn er in Amsterdam Noord, Oud West en Slotervaart (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008a) De Baarsjes grenst aan de laatste twee stadsdelen en ongeveer de helft van de autochtone kinderen in de Baarsjes ging in 2008 buiten het stadsdeel naar school (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b). De gemeente concludeert hieruit dat in

de Baarsjes sprake is van ‘witte vlucht’: autochtone ouders vermijden de zwarte scholen in de buurt en gaan op zoek naar een wittere school in de omgeving.

In de Baarsjes staan tien scholen. Van deze scholen zijn er zeven zwart; ze hebben meer dan tachtig procent allochtone leerlingen. Dat heeft grotendeels te maken met residentiële segregatie, aangezien slechts drie van deze scholen te zwart zijn ten opzichte van de buurt waarin ze staan. De te zwarte scholen zijn de openbare scholen de Rosa Boekdrukker, de Corantijn en de islamitische As-Siddieq. In de Baarsjes staan de wittere 10^e Montessorischool Meidoorn en de Sint Janschool naast elkaar. De Sint Janschool is een school die in het verleden een hoger aandeel niet-westerse allochtonen had, maar die dankzij een ouderinitiatief gemengd is geworden. Deze school wilde niet meewerken aan het onderzoek. Op de Rosa Boekdrukker is recent een ouderinitiatief gestart, maar dit was te pril om het onderzoek op te kunnen baseren. Vanuit praktische overwegingen is dan ook gekozen om interviews te houden onder ouders die gekozen hebben voor de Corantijn of de 7^e Montessorischool. De kinderen die vanuit de Baarsjes naar de 7^e Montessorischool in het stadsdeel Slotervaart gaan, behoren tot de 29% van de kinderen die kiest voor een wittere school. Dit percentage is hoger dan het stedelijk gemiddelde van 20% (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b). Zij behoren dus tot de eerder genoemde ‘witte vlucht’.

School	Percentage allochtoon op school	Percentage allochtoon in buurt	Scholen te zwart/te wit	Denominatie school
10 ^e Montessorischool Meidoorn	36.8	56.7	Afspiegeling	OPB-Montessori
Admiraal de Ruyter	47.2	56.7	Afspiegeling	PC
As-Siddieq	95.1	56.7	Te zwart	ISL
Corantijn	81.8	45.1	Te zwart	OPB
Dr.J.Th. de Visserschool	86.8	73.7	Afspiegeling	PC
Joop Westerweel	90.0	73.7	Afspiegeling	OPB
De Roos	85.9	56.7	Te zwart	OPB
Rosa Boekdrukker	90.0	78.3	Afspiegeling	OPB
Sint Augustinus	82.7	73.7	Afspiegeling	RK
Sint Janschool	60.6	56.7	Afspiegeling	RK
7e Montessorischool	31.3	90.9	Te wit	OPB

Bron: Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b, p.36,60

De Baarsjes kan opgedeeld worden in twee delen. De afgelopen jaren is het zuidelijk deel (de Postjesbuurt en Hoofddorppleinbuurt) van de Baarsjes welgestelder geworden, wat resulteert in een groter contrast met het noordelijk deel (Dignum, 2009). Dit noordelijke deel is in 2007 aangewezen als probleemwijk en ging deel uitmaken van de veertig Vogelaarwijken. Deze wijken krijgen extra aandacht en investeringen om de wijk tot een prettige woonomgeving te maken. Rondwandeland in de wijk is het verschil tussen het noordelijk deel van de Baarsjes en het zuidelijk deel duidelijk. In het noordelijk deel doet de wijk rommeliger aan. Ook zijn er relatief veel vrouwen met hoofddoekjes in het straatbeeld. Terwijl het zuidelijk deel rustiger is, bijna uitgestorven soms. De Baarsjes heeft in het kader van de wijkaanpak gekozen voor vijf speerpunten, namelijk verbetering van onderwijsprestaties, een krachtige aanpak van probleemgezinnen, versterking van de buurteconomie, gelegenheid voor ontmoeting in openbare ruimtes en tot slot verbetering van de particuliere woningvoorraad. De bevolkingssamenstelling is in de Baarsjes sociaal economisch gemengder geworden dankzij het aantrekken van midden- en hoge inkomensgroepen in het kader van gentrification. Dit proces helpt om segregatie op scholen tegen te gaan en is een stimulans voor de buurteconomie. Toch zijn een aantal problemen hardnekkig zoals veiligheid, werkloosheid en een hoger aandeel jongeren zonder startkwalificatie (Heijnen, Booij, Bicknese, & Slot, 2009; Stadsdeel De Baarsjes, 2009). De Postjesbuurt waarin dit onderzoek heeft plaatsgevonden, bevindt zich in het zuidelijke deel.

4.3 Postjesbuurt

De Postjesbuurt is een van de drie Baarsjesbuurten waar veel hoger opgeleiden wonen (Heijnen et al., 2009). Gezien het verband met gentrification (de komst van de middenklasse in achtergestelde wijken) is het niet verwonderlijk dat het de buurt is waar de WOZ-waardes het hoogst zijn binnen de Baarsjes, namelijk 215.000 euro. Wat de Postjesbuurt verder typeert is het relatief laag aandeel huishoudens die van een minimuminkomen moeten rondkomen en er wonen relatief weinig jongeren. In de Postjesbuurt zijn autochtonen de grootste bevolkingsgroep.

In de Postjesbuurt staat één school, namelijk de Corantijn. Toch is het niet zo dat alle kinderen uit de buurt naar deze school gaan. Over het algemeen kiezen ouders in deze buurt tussen de Corantijn en de 7e Montessorischool, die in stadsdeel Slotervaart staat. Beide scholen zijn goed bereikbaar voor de ouders en liggen op loopafstand van elkaar (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b). De Corantijn staat midden in de buurt, terwijl ouders door het Rembrandtpark moeten om hun kind op de 7^e Montessorischool af te zetten. In de volgende paragraaf volgt een beschrijving van de scholen.

4.4 De scholen

De Corantijn is een openbare basisschool met iets meer dan honderd leerlingen. De school is gehuisvest in een monumentaal gebouw in de stijl van de Amsterdamse School. Het schoolplein is niet afgeschermd en fietsers en wandelaars die van de Hoofdweg naar de Curaçaostraat moeten, doorkruisen het plein. Op moment als de school uitgaat, zie je vrouwen met hoofddoekjes in groepjes met elkaar praten, afgewisseld met autochtone ouders die hun kind ook komen ophalen.

Het motto van de Corantijn is ‘verschil mag er zijn’. De Corantijn wordt door de gemeente Amsterdam genoemd als geslaagd voorbeeld van een zwarte school die gemengd is geworden. Zo is in 2007 burgemeester Cohen op bezoek geweest en wordt dit voorbeeld genoemd in de Baarsjes Basisscholen Special. Volgens de cijfers van de gemeente was in 2007 de school nog zwart; er was meer dan tachtig procent allochtoon. Ook in vergelijking met de populatie in de buurt was hij te zwart (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b). Rondlopend in de onderbouw ontstaat de indruk dat de onderbouw anno 2010 gemengd is van samenstelling.

Foto: basisschool Corantijn

Er wordt op deze school gewerkt met de Kaleidoscoopmethode. Deze methode heeft tot doel om het taal- en denkniveau te ontwikkelen, waarbij zelfstandigheid wordt gestimuleerd. Ook is er veel aandacht voor omgangsvormen en de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar bij de kleuterklassen waar briefjes in de gang hangen met gezichtsuitdrukkingen en de bijbehorende emotie. Om het onderwijs vorm te geven zijn er groepsleerkrachten en drie vakleerkrachten gericht op muziek, beeldende vorming en beweging. Kernpunten waarmee de Corantijn zich presenteert naar ouders zijn: kleinschaligheid, leren & plezier, Kaleidoscoopmethode, persoonlijke benadering en goede buitenschoolse opvang (Westveer, 2009; Westveer, 2010). De onderwijsinspectie heeft in 2007 onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de school. Over het algemeen scoort de school voldoende. Toch zijn er een aantal punten onvoldoende, zoals de kwaliteit van de lessen en de zorg voor leerlingen die extra aandacht nodig hebben (Inspectie van het Onderwijs, 2007b). De gemiddelde Cito-toetscore is 530.5 (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2008).

Lopend door het park vanaf de Postjesbuurt naar het stadsdeel Slotervaart kom je de 7e Montessorischool tegen. De school wordt aan één kant begrensd door het park en aan de andere kant door de snelweg. De school doet groot aan. Het is dan ook een school met 460 leerlingen, ruim vier keer zo groot als de Corantijn. Wel hebben de kleuters hun eigen afgeschermd speelplein.

Foto: basisschool 7° Montessori

De 7e Montessorischool is evenals de Corantijn een openbare school. Volgens de onderwijsvisie van Maria Montessori ontwikkelt elk kind zich vanuit zijn natuurlijke behoefte en kinderen zijn vrij om hun eigen bezigheden op school te kiezen. De nadruk binnen deze onderwijsvorm ligt dan ook op het zelfstandig laten ontwikkelen van het kind. De groepen zijn georganiseerd in drie “bouwen”; de onderbouw, de middenbouw en de bovenbouw. Hierdoor zijn de kinderen allemaal een keer de oudste en een keer de jongste in de groep. Een kind kan niet blijven zitten, maar functioneert op zijn eigen niveau. Het onderwijs is op deze school dus minder klassikaal dan op de Corantijn en een kind moet in staat zijn om zelfstandig te kunnen werken.

De school heeft een duidelijke plaatsingsprocedure. Kinderen met broertjes en zusjes die al op de school zitten, krijgen voorrang. Vervolgens degenen die binnen een straal van één kilometer wonen. Tot slot krijgen kinderen die uit Slotervaart komen voorrang. De schoolgids meldt dat de school een multiculturele leerlingpopulatie heeft (Boekhout, 2007). Volgens de

gegevens van de gemeente is deze school te wit ten opzichte van de buurt. In 2008 was 31 procent van de leerlingen van allochtone afkomst, versus 90 procent in de buurt (Dienst Onderzoek en Statistiek, 2008b). De onderwijsinspectie concludeert in haar kwaliteitsrapport dat de school hoogwaardig onderwijs biedt, waarbij de pedagogische visie van het montessorionderwijs een kracht is die zichtbaar is in het actieve en zelfstandige optreden van leerlingen. Uit het kwaliteitsprofiel blijkt dat de school alleen drieën en vieren scoort, hetgeen betekent dat de school in voldoende mate of in hoge mate bijdraagt aan de kwaliteitsdoelen. Onderdelen die in hoge mate bijdragen zijn het pedagogisch handelen, de actieve en zelfstandige rol van leerlingen, de sfeer op school, de begeleiding en tot slot de resultaten van de leerlingen aan het eind van hun schoolperiode (Inspectie van het Onderwijs, 2007a). De gemiddelde Cito-toetsscore is 540.6 (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, 2008). In het theoretisch kader is al besproken dat een dergelijke score veel te maken heeft met de schoolpopulatie, die in dit geval bestaat uit kinderen van hoger opgeleide ouders.

4.5 Beleid

Schoolsegregatie heeft de aandacht van de gemeente Amsterdam. Zo probeert de gemeente de schoolkeuze te beïnvloeden middels een plaatsingsbeleid en kunnen ouders die een ouderinitiatief starten, rekenen op de steun van de gemeente. Daarom volgt hieronder een beschrijving van het beleid van de gemeente op het gebied van schoolsegregatie en schoolkeuze.

De gemeente Amsterdam heeft afspraken gemaakt om segregatie in het basisonderwijs tegen te gaan. Deze afspraken staan in het Convenant Kleurrijke Basisscholen dat in 2007 is ondertekend door de centrale stad, alle stadsdelen en vrijwel alle schoolbesturen. De bedoeling is dat scholen een afspiegeling worden van de buurt, zodat alle kinderen, allochtoon en autochtoon, kansarm en kansrijk, de mogelijkheid hebben om elkaar te ontmoeten. De resultaten die voor eind 2010 bereikt moeten zijn, is een vermindering van het aantal concentratiescholen, dat de gesegregeerde scholen contact hebben met andere gesegregeerde scholen en dat alle Amsterdamse basisscholen een plaatsingsbeleid vaststellen. Het is niet de stad zelf die zorgt voor de uitvoering van dit convenant, maar de stadsdelen in samenwerking met de schoolbesturen (Gemeente Amsterdam, 2007; Gemeente Amsterdam, 2008)

In het stadsdeel de Baarsjes is de uitwerking van dit convenant te vinden in het programma-akkoord tussen de PvdA en de VVD genaamd ‘Kansen bieden-kansen pakken’. Er is onder

andere afgesproken dat ernaar gestreefd wordt dat ouders hun kinderen in de buurt op school doen. Kijkend naar de Postjesbuurt met de Corantijn betekent dit voornemen dat er gestreefd wordt om meer autochtonen aan te trekken die hun kind naar deze school willen doen. Scholen moeten hiervoor een eigen gezicht krijgen en per school wordt bekeken waarop moet worden ingezet. Ouders die willen meewerken aan betere scholen in de buurt worden met raad en daad bijgestaan. De verklaring voor ouders die juist kiezen voor een witte school buiten het stadsdeel wordt gezocht in het feit dat veel kinderen in de Baarsjes met een achterstand naar school komen. Door middel van voorscholen wordt geprobeerd om de achterstanden al voor de start van de basisschool weg te werken. Daarnaast is er extra inzet van leerkrachten voor kinderen met een achterstand en moeten de cito-scores van scholen omhoog (Partij van de Arbeid & Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, 2006).

Voor de uitvoering van dit programma-akkoord is een actieplan opgesteld waarin belangrijke acties zijn: het voorrang geven aan kinderen uit de buurt bij aanmelding op een school, intensieve voorlichting aan de ouders en het ondersteunen van ouderinitiatieven. Daarnaast worden vriendschapsscholen opgericht voor scholen die gesegregeerd zijn, maar niet gemengd kunnen worden. Deze scholen ondernemen gezamenlijk activiteiten, zodat de leerlingen met elkaar in contact komen.

De voorrang die wordt verleend aan kinderen uit de buurt, wordt vormgegeven in het plaatsingsbeleid. Kinderen kunnen niet eerder worden aangemeld dan hun tweede jaar en ingeschreven op hun derde jaar. Er is sprake van een voorrangsgedebied rondom de school.

De tweede actie is het geven van voorlichting. Ouders krijgen van de stad Amsterdam rond de tweede verjaardag van hun kind een keuzegids over basisscholen toegestuurd. Ze worden eraan herinnerd dat hun kind vanaf zijn tweede jaar kan worden ingeschreven en dat ze voor meer informatie bij het stadsdeel terecht kunnen. Het stadsdeel De Baarsjes stuurt deze ouders het Voorleesboek ABC toe met informatie over voorscholen in de Baarsjes. Een voorschool is bedoeld voor kinderen vanaf 2.5 jaar als voorbereiding op de basisschool. Het is gratis en vooral handig voor kinderen die thuis weinig Nederlands spreken.

Het stadsdeel De Baarsjes wil verder gaan dan deze voorlichtingsmethoden en streeft ernaar om het keuzeprocess van ouders zoveel mogelijk tot een openlijk groepsproces te maken. Op die manier is de kans groter dat ouders worden samengebracht die zich gezamenlijk willen

aanmelden op een school, zodat de school gemengder wordt. Er is een eigen website van het stadsdeel met een forum waarop ouders met elkaar in contact kunnen komen. Tevens wordt er een schoolkeuzemaand gehouden waarin het stadsdeel een evenement organiseert waarbij ouders met alle basisscholen en voorscholen kunnen kennismaken en een praatje kunnen maken met onderwijzers. Tot slot is er een schoolkeuzespreekuur waar ouders naar toe kunnen bellen om een persoonlijk advies te krijgen op basis van hun eigen voorkeuren en wensen.

De derde actie ten aanzien van het creëren van buurtscholen is het ondersteunen van ouderinitiatieven. Dit wordt gedaan middels een website waarop scholen en lobbygroepen zich kunnen presenteren, maar ouders kunnen ook een budget krijgen om activiteiten te financieren om meer ouders te werven. Tot slot stelt het stadsdeel expertise ter beschikking om de ouders te ondersteunen (Lambriex, 2007). Voor de Corantijn is deze derde actie het meest significant geweest om de school een meer gemengde samenstelling te geven. De directeur van de Corantijn heeft in 2006 een autochtone ouder bereid gevonden om een ouderinitiatief te starten. Langzamerhand is er een lobbygroepje ontstaan om andere ouders over te halen om hun kind ook aan te melden op de Corantijn. Er zijn folders verspreid, kinderdagverblijven en peuterspeelzalen zijn benaderd, de pers werd ingezet en er werden informatieavonden georganiseerd. In de Baarsjes is de Corantijn niet de enige zwarte school waar autochtone ouders besloten om hun kinderen gezamenlijk aan te melden. Ook op de St Janschool is er een ouderinitiatief gestart en recent op de Rosa Boekdrukker. <http://www.gemengdescholen.nl/ouders.html>

Niet alleen de gemeente ondersteunt ouderinitiatieven, ook de landelijke overheid en de Stichting Kleurrijke scholen doen dit. De landelijke overheid heeft een kenniscentrum 'Gemengde Scholen' opgericht met bijbehorende website. Zo wordt informatie verzameld en weer verspreid, worden ouders die een initiatief willen starten ondersteund en worden gemeenten, scholen of ouders begeleid om te komen tot meer gemengde scholen. Daarnaast signaleert het kenniscentrum knelpunten die het aankaart bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en geeft informatie en advies bij landelijke en lokale bijeenkomsten (Kenniscentrum Gemengde Scholen, 2010). In de Baarsjes zijn ze bijvoorbeeld betrokken bij informatieavonden op de kinderdagverblijven over de keuze voor een basisschool.

De stichting Kleurrijke Scholen is opgericht door ouders om andere ouders te ondersteunen in het proces om een buurtschool gemengd te krijgen en te houden. De stichting heeft vier ouderambassadeurs die plaatselijk ouderinitiatieven met raad en daad ter zijde staan (Stichting Kleurrijke Scholen, 2010).

5. LEGITIMATIES SCHOOLKEUZE

Om de vragen te beantwoorden die in deze scriptie centraal staan, zijn interviews gehouden met ouders uit de Postjesbuurt in Amsterdam. In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de interviews met ouders worden weergegeven. Er zijn acht interviews gehouden met ouders die kiezen voor een zwarte school en zeven met ouders die kiezen voor een witte school. De antwoorden van beide groepen ouders zullen worden weergegeven, waarbij de nummers achter de citaten verwijzen naar het interview.

Om te beginnen zullen eerst de redenen en de legitimaties van ouders voor hun schoolkeuze worden weergegeven. Uit de interviews zal blijken dat de etnische samenstelling van de school een doorslaggevende rol heeft gespeeld. Daarom wordt dit onderdeel uitgebreid besproken om te kijken wat de perceptie is van de etnische samenstelling. Een dergelijke beschrijving geeft niet meteen een verklaring voor het feit dat de ene groep zo anders tegen de etnische samenstelling aankijkt dan de andere groep. Daarom wordt in de zoektocht naar de verklaring van deze verschillen in de volgende paragraaf gekeken naar de sociale positie van de ouders en hun wereldbeeld. Uiteindelijk zal dit resulteren in een typering van de ouders, een ideaaltype. Welke ouder kiest nu typisch voor een zwarte school en welke ouder kiest voor een witte school.

5.1 Keuzeprocess

Het keuzeprocess van de ouders heeft betrekking op een aantal motieven. De motieven van beide groepen ouders lijken in principe op elkaar. De afstand en de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie speelt voor beide groepen een grote rol. Daarnaast was ook de kwaliteit van het onderwijs een factor van belang. Over het belang van de motieven is men het dus op grote lijnen wel eens, maar de invulling ervan is anders.

Toen men zich ging oriënteren op de keuzemogelijkheden voor een basisschool, zochten deze ouders voornamelijk naar een school in de buurt. Het belangrijkste motief was dus de afstand tussen school en thuis. Niet alleen vanwege het gemak van halen en brengen, maar vooral ook voor hun kind. Ze vonden het belangrijk dat hun kind na schooltijd ook de mogelijkheid heeft om met vriendjes en vriendinnetjes te kunnen spelen. Dat is gemakkelijker te realiseren als de kinderen ook in de buurt wonen en de ouder niet half Amsterdam door hoeft voor een

speelafpraakje. Aangezien ouders afstand een belangrijk motief vonden, beperkte dit de schoolkeuze tot OBS Corantijn en de 7^e Montessorischool. In de buurt worden de namen van deze scholen afgekort tot ‘de Corantijn’ en ‘de Montessori’. Deze namen zullen voortaan gebruikt worden in de bespreking van de resultaten.

De etnische samenstelling werd in het interview door ouders genoemd als reden om voor de Corantijn te kiezen. Men wilde nadrukkelijk geen witte school, maar een school die de buurt weerspiegelt. Voor ouders die hebben gekozen voor de Montessori is dit omgekeerd. Zij willen ook niet een eenzijdig samengestelde leerlingpopulatie, maar de verhouding van tachtig procent niet westerse allochtonen versus twintig procent autochtonen zoals die op de Corantijn was, was naar hun smaak te gekleurd. Aangezien de etnische samenstelling het belangrijkste punt was waarop de ouders van elkaar verschilden, zal hierop in de volgende paragraaf uitgebreider worden ingegaan.

De kwaliteit van het onderwijs was het derde motief van beide groepen ouders, maar dit werd iets minder vaak genoemd dan de twee eerdere motieven van afstand en etnische samenstelling. De Corantijn-ouders hadden een 'goede indruk' van de leerresultaten. De kaleidscoopmethode gaf het idee dat er voldoende aandacht zou zijn voor de verschillende niveaus in een klas:

“Ik zag aan de dingen die ze daar deden, dat het mij wel aansprak. Een combinatie van klassikaal en in groepjes werken op verschillend niveaus. Aandacht ook voor de persoonlijke ontwikkeling van de kinderen. Ik zag allemaal blaadjes aan de muur hangen van verschillende gezichtsuitdrukkingen. Dus ik denk ‘daar maken ze de kinderen dus van bewust’. En al die dingen bij elkaar maken dan dat je denkt ‘ik zie het helemaal voor me dat mijn kind hier zit’. Wat gezellig en vertrouwd.” Interview 3

Daarentegen had een groot deel van de Montessori-ouders de rapporten van de onderwijsinspectie opgevraagd om de profielen van de scholen te kunnen nalezen en zo een mening te vormen over de kwaliteit van de school.

Bijna iedereen heeft zowel de Corantijn als de Montessori overwogen. Toch beschouwde een aantal zijn kind niet als een ‘montessori-kind’ en besloot daarom deze school af te wijzen. Met montessori-kind wordt bedoeld dat het kind zelfstandig moet kunnen werken. Voor de

Montessori-ouders was het type onderwijs op deze school niet a priori een reden om voor deze school te kiezen. Een aantal van hen stond er vooraf zelfs sceptisch tegenover.

“Op zich ben ik niet zo Montessori-minded hoor. (...) De Montessori heeft toch een beetje de reputatie dat ze leuk kunnen kleien enzo, maar schrijven; ho maar!”
interview 17

De motieven van beide groepen ouders zijn nu helder, maar de keuze voor een basisschool is meer dan een puur rationeel proces van het afwegen van voors en tegens. Het gevoel, vertrouwen in andere ouders en intuïtie spelen ook een grote rol. In de literatuur staat dit bekend als 'in between strategies' (Zinn, 2008). Een strategie is een bepaling van keuzes op grond van het doel dat men voor ogen heeft. Onzekerheid bij een keuze maakt het moeilijker om een strategie te bepalen. 'In between' wil zeggen dat men gebruik maakt van zowel rationele als irrationele afwegingen om om te gaan met deze onzekerheid. Vertrouwen in andere mensen, je intuïtie en gevoel geven dan een extra richtlijn naast de rationale afweging van motieven. Een voorbeeld hiervan is dat het onthaal op de Corantijn door alle Corantijn-ouders werd genoemd als belangrijk moment waarop de schoolkeuze werd bepaald. De sfeer op deze school sprak veel ouders aan. Of zoals een ouder het verwoord:

“Toen ik eenmaal naar de informatieavond was geweest en dat een beetje aangevoeld heb en ook wat gesprekken heb gehad, dacht ik ‘waarom zou ik nog verder naar een andere school zoeken als deze toch ook prettig voelt’.” Interview 5

Het prettige onthaal zit hem in het feit dat de tijd genomen werd voor de ouders, men alle vragen kon stellen en de mogelijkheid werd geboden om eens vrijblijvend in de klas te komen kijken. Men ervoer de leerkrachten en de directrice als warm en open. Ook voor de Montessori-ouders speelt de sfeer op een school en het gevoel dat het bij hen oproept een rol. Doorvragend op dit 'gevoel' lijkt dit voor de Montessori-ouders samen te hangen met het type ouders waar ze meer aansluiting bij voelen, de rust die de klassen uitstralen en de omgang van de kinderen onderling die men typeert als 'lief en respectvol'.

“Toen we bij de school naar binnen gingen, voelde het gewoon goed. Tsja, wat dat was...de omgang met elkaar. Het was er rustig, ze gingen goed om met problemen tussen kinderen onderling en het plein zag er goed uit.” Interview 9

“Wat ook een goed gevoel gaf, was dat het binnen aanvoelde als huiskamer. Van buiten vind ik de school er echt niet leuk uit zien, maar van binnen voelde het heel kleinschalig.” Interview 17

Tot slot was voor de meeste ouders een aanbeveling van andere ouders nodig om de knoop door te hakken:

“Ik heb echt urenlang gepraat met haar, van is dit wel goed genoeg en wat als dit en wat als dat. En overal had ze een antwoord op [...] En eh, zij was ook zo overtuigd van de kwaliteit van de school en zij is ook wel iemand die zich goed verdiept in zaken, dus dat vertrouw je dan.” Interview 3

Niet bij iedereen ging deze aanbeveling van andere ouders via urenlange gesprekken, een ander uiterste is deze ouder:

“Toen was er een buurtfeest, wat verderop in de straat. Daar was toevallig een meisje die daar wel op school zat. Die moeder kende ik verder helemaal niet hoor, maar ik heb haar aangesproken of het beviel op die school. Ja, dat beviel heel goed. En toen dacht ik ‘mooi, we gaan er gewoon voor’. Het was klein, zij was ook tevreden en ze gaf een behoorlijke indruk. Nouja, dat je erop kan varen qua oordeel. Als het iemand is waar ik niets mee heb, ga ik daar natuurlijk ook niet op af op haar oordeel over een school.” interview 2

Bij de Montessori-ouders hebben andere ouders ook een belangrijke rol gespeeld in de keuze voor deze school.

“Veel kinderen van de crèche waar zij op zit, gingen ook naar deze school. Dat was ook een reden. We hadden er goede verhalen over gehoord.” Interview 10

“Ook ervaringen van andere ouders waren positief. Van de crèche enzo.”

Interview 17

Dat het vertrouwen in andere ouders een rol heeft gespeeld, blijkt ook uit het feit dat er een discours in deze buurt op gang is gekomen waarbij de ouders die gekozen hebben voor de Corantijn getypeerd worden als ‘idealistisch’ en ‘actievoerders’. De ouders die gekozen hebben voor de Montessori worden getypeerd als ‘carrièregericht’ en als ‘mensen die gebaande paden volgen’. Daarmee is een wij-zij tegenstelling ontstaan tussen de ouders wiens kind(eren) op de kinderopvang ‘De Sneeuwbes’ hebben gezeten. Het ouderinitiatief is daar ontstaan en veel van de werving heeft daar ook plaatsgevonden. Daardoor heeft de keuze voor of tegen de Corantijn ook een beetje te maken bij welke groep je jezelf identificeerde. Respondent negen beschrijft dit proces:

“Soort zoekt soort, je zoekt herkenning in de ouders van de kinderen en die vind je minder bij de ouders van de Corantijn. We begonnen bij de crèche en daar was een tweesplitsing van een groepje dat ging naar de Corantijn. Dat waren echt van die actievoerders. En een ander groepje waar ik mee meeging...daar heb je dan mee gesproken en dan denk je ‘ik ben toch meer zoals zij die naar de Montessori gaan’.”

Interview 9

“En heel veel ouders gingen wel naar de Montessori en ik denk dat we ons daar ook wel erg door hebben laten leiden. Dat is wel hoe je denkt en hoe je je laat beïnvloeden.” Interview 10

De verschillen tussen de scholen zijn de onderwijsmethode, namelijk Kaleidoscoopmethode versus Montessorimethode, de grootte van de scholen (honderd leerlingen versus 460 leerlingen) en de etnische samenstelling van de school. De grootte van de school is nauwelijks genoemd door ouders als motief voor hun keuze. Dan blijft over het verschil in methode en etnische samenstelling. De methode is door een kleiner aantal ouders genoemd als motief voor hun schoolkeuze dan het verschil in etnische samenstelling. Dit laatste is door iedereen genoemd. Daarnaast zeggen de ouders expliciet dat dit motief een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij hun keuzeprocess. In de volgende paragraaf zal daarom verkend worden wat de perceptie is van ouders op de etnische samenstelling van een school.

5.2 Rol etnische samenstelling

De etnische samenstelling speelt dus een doorslaggevende rol in de schoolkeuze. Voor de één is de etnische samenstelling een reden om ‘ja’ te zeggen tegen de Corantijn, terwijl dit voor de ander juist reden is om deze school af te wijzen. Om dit te begrijpen, zal in deze paragraaf worden geïnventariseerd welke associaties de etnische samenstelling oproept en wat ouders hopen te bereiken door juist wel of niet voor een zwarte school te kiezen.

Voor de Corantijnouders is de zwarte samenstelling van de leerlingpopulatie als een kans voor hun kind om weerbaarder te worden en kennis te maken met aspecten van de maatschappij waarmee ze hoe dan ook in aanraking zullen komen. Hun kind kan op deze manier kennis opdoen over het feit dat er allerlei soorten mensen zijn en dat er andere gebruiken zijn. Maar ouders hopen ook dat dit doorwerkt in de houding van hun kind. Dat het verschillen normaal gaat vinden en tolerant ertegenover zal staan.

“Uiteindelijk komt ze op de middelbare school en daar zijn ook moslims. Dan kies ik voor de weerbaarheid van mijn kinderen, dat ze daar voor hun twaalfde al mee te maken hebben.” Interview 1

“Ik vind het alleen maar leuk al die verschillende culturen. Dat je meekrijgt, van waarom mag Zacharia niet bij mij spelen. Ik bedoel, dat is ook best moeilijk en tegelijkertijd opent het wel de wereld; van het is niet overal hetzelfde. Je wordt wel wat wijzer in de wereld en wat meer openminded.” Interview 5

“Als je zo weinig mogelijk schermen om je kind heen zet... Ik vind gewoon dat de blik van mijn kind zo breed mogelijk moet zijn. Ik denk namelijk serieus dat je opties uitsluit door je kind in een hele beschermde Hollandse omgeving op te laten groeien.[...] Ik denk dat hij nu de meeste kansen krijgt om zich zo goed mogelijk en zo onbevooroordeeld mogelijk te ontwikkelen.” Interview 8

De ouders zien juist de basisschoolleeftijd als goed moment om hun kind kennis te laten maken met de multiculturele samenstelling, zodat hun kind dit van jongsaf aan als vanzelfsprekend gaat zien.

“Kijk een kind leert alles gewoon stapje voor stapje kennen. Die weet helemaal niet dat er verschillen zijn en hoe wij daarover denken.” Interview 3

“Als hij ouder is en hij moet er dan achter komen hoe het allemaal in elkaar zit, dan is dat veel moeilijker. Nu is het allemaal heel vanzelfsprekend.” Interview 8

Vaak wordt ook het voorbeeld genoemd van een neefje of nichtje dat van buiten Amsterdam komt en dat schrikt van iemand met een hoofddoek of met donkere huidskleur.

“Dat zie ik bijvoorbeeld bij mijn neefje en nichtje uit Alkmaar, die zitten op een compleet witte school. Op een gegeven moment hebben wij vrienden over uit de Cariben en dat jongetje ziet een foto van ons met die mevrouw en hij zegt ‘wat is dat voor rare mevrouw’. Hij zei het nog negatiever geloof ik. Dan denk ik ‘hè, dat is toch niet te geloven, daar zijn er tig van in Nederland’.” Interview 3

Deze ouders zijn dus duidelijk op zoek naar intercultureel kapitaal voor hun kind. Dit is dus cultureel kapitaal volgens de definitie van Reay et al. (2007) en Van Zanten (2003): het hebben van kennis over diversiteit en de vaardigheid om hiermee op een open en tolerante manier om te gaan. Deze ouders hopen dat hun kind kennis en ervaringen zal opdoen, waarmee het weerbaarder in de samenleving komt te staan en een open en tolerante houding zal ontwikkelen. Maar toch is het niet puur een instrumentele keuze, waarmee ze een doel voor hun kind proberen te behalen. Er speelt ook een stukje idealisme, al is dat niet voor iedereen het geval.

“Ik dacht, dat vinden die mensen toch ook leuk dat ze met onze kinderen kunnen spelen. Dat vinden ze helemaal niet leuk. Ze zijn er niet blij mee. Ze komen niet naar ons toe en zeggen ‘leuk dat je hier naartoe komt met je kinderen. Ook prettig voor ons, voor onze kinderen’. Ik had daar meer van verwacht.” Interview 1

“Je kan mekaar toch ook een stuk tegemoet komen door dingen te delen zoals samen naar school gaan. Ik bedoel...stel je voor dat Marokkaanse mensen hun eigen buurtfeest organiseren en wij ons eigen. Nee, ik zou dat niet leuk vinden dat gevoel van wij-zij.” Interview 6

Waar de Corantijn-ouders hun schoolkeuze dus zien als kans voor hun kind om intercultureel kapitaal op te doen, benadrukken de Montessori-ouders de risico's. Deze risico's hebben te maken met het feit dat de ontwikkeling van hun kind geremd kan worden door het lagere niveau van de andere kinderen. Ook zal de aandacht teveel uitgaan naar taalonderwijs en bestaat het risico van buitengesloten voelen. Daarom vonden deze ouders de verdeling van kinderen 'te zwart'. Ideaal wordt een verdeling van dertig procent allochtonen versus zeventig procent autochtonen genoemd.

“Ik zie mezelf ook niet in een groep pioniers zitten. Zij doen het echt uit overtuiging. Ik heb er sympathie voor, maar heb niet zoiets dat ik ervoor wil strijden. Ik wil dat mijn kind op een goede plek zit.” Interview 14

Hiermee leggen de Montessori-ouders meer de nadruk op de toekomst van hun kinderen en op economisch kapitaal. Ze willen dat hun kind optimaal gestimuleerd wordt en dat zijn of haar ontwikkeling niet wordt geremd. De voordelen van het culturele kapitaal zien ze wel en ze benadrukken dan ook dat deze school in hun beleving geen witte school is.

“Qua nationaliteiten is het misschien nog wel minder wit dan de Corantijn, maar je ziet het niet. Ze komen veel uit landen uit de buurt, dus Finland en Zweden, Zwitserland, Hongarije. Wel allemaal van ouders die wat meer geld verdienen, dus het is wel echt een andere sociaal economische klasse.” Interview 9

“Ik wil ook niet in Zuid naar een elitaire school. Wil niet naar een school met alleen advocatenzoontjes, verschrikkelijk. Veel te homogeen. Dat is ook niet de bedoeling, ze moet van alle soorten wat zien.” Interview 13

Toch ligt de nadruk op het maken van een veilige keuze. Een keuze waarbij de leerprestaties van hun kind niet belemmerd zullen worden. Een keuze die het economisch kapitaal centraal stelt en waarmee hun kind:

“niet het slachtoffer moet worden van mijn idealisme.” Interview 15

Ondanks hun idealisme zijn de Corantijn-ouders niet blind voor de risico's die de Montessori-ouders zien. Ook zij noemen het buitengesloten voelen, de lagere kwaliteit en de nadruk op

taal als mogelijk negatieve aspecten van een zwarte school. Een manier om deze negatieve aspecten op te heffen, is het gezamenlijk aanmelden bij een school. Ze vinden dat als de school gemengd is, het risico dat hun kind onder hun keuze zal lijden, kleiner is.

“Door je contacten in de buurt hoor je mensen met dilemma’s, van ‘goh, naar school en dan welke school?’ En: ‘nouja, we gaan niet naar zo’n zwarte school.’ En dan is er toch eentje die denkt van ik ga toch naar zo’n informatieavond. Enne...dat was eigenlijk best leuk. Je leert dan andere mensen kennen, ook uit de buurt. En dan krijg je een beetje van ‘als jij het doet, doe ik het ook’. Interview 6

Daarbij speelt ook vertrouwen een grote rol. Enerzijds vertrouwen in hun kind dat er wel uitkomt wat erin zit en anderzijds vertrouwen in de school dat die zal ingrijpen als dat nodig is.

Dit gezamenlijk aanmelden op de school gaf de Montessori-ouders niet voldoende zekerheid dat hun kind niet te lijden zou hebben onder hun keuze. Dit heeft te maken met het feit dat het initiatief om te mengen toen pril was en deze ouders zouden in de eerste of in de tweede groep zitten die gemengd worden. Het initiatief zou kunnen slagen, maar zou ook kunnen mislukken. Deze onzekerheid ten aanzien van het al dan niet slagen van het initiatief werd versterkt door het besef dat er in deze buurt een grote verhuisgeneigdheid is onder autochtone mensen met kinderen. Dat maakt dat de bovenbouw beduidend minder kinderen bevat en een hoger aandeel allochtonen. Opvallend is dat dit aspect niet benoemd is door de Corantijn-ouders. De poging om de Corantijn te mengen wordt sympathiek gevonden, maar ouders stellen dat ze hun kind:

“niet gaan gebruiken als sociologisch experiment. Ze heeft maar één kans.” Interview 13

en

“niet alleen op basis van mijn politieke correctheid op een school gestopt wordt” interview 14

Ze hadden daarmee geen zekerheid dat de samenstelling van de klas naar hun wens zou zijn en vooral ook zou blijven. Het risico dat er niet het beste uit hun kind gehaald zou worden, wilden zij niet nemen.

De etnische samenstelling wordt verschillend beleefd. Waar de een het ziet als een risico, ziet de ander het als een kans. Dit heeft te maken met wat ze belangrijk vinden: leggen ze de nadruk op het verwerven van intercultureel kapitaal of op het verwerven van economisch kapitaal?

Het is nu duidelijk hoe de beide groepen kijken naar de etnische samenstelling van een school en wat de rol is van de etnische samenstelling. Maar, blijft de vraag openstaan wat deze verschillende kijk nu verklaart? Hoe kan het dat deze ouders die op het eerste gezicht zo op elkaar lijken toch zo'n verschillende mening hebben? Ze zijn toch immers allemaal autochtoon en allemaal middenklasse? Hoe kan de één een multiculturele samenstelling als risico zien en de ander het juist als kans?

5.3 Sociale positie

Mensen bekijken de samenleving vanuit de positie die zij bekleden. Een verschillende positie zal daarom leiden tot een verschillend wereldbeeld. De kijk die iemand op de wereld heeft, zal zijn keuzes beïnvloeden. Laten we dus allereerst kijken wat het wereldbeeld is van deze twee groepen ouders, om vervolgens te kijken naar hun sociale positie.

Gevraagd naar hun wereldbeeld benoemen de ouders, die gekozen hebben voor de Corantijn, dat Amsterdam een multiculturele stad is. Ze zien dit als voldongen feit, dat zal doorwerken in hun eigen leven. Als je in Amsterdam woont, kom je nu eenmaal in aanraking met veel culturen. Veelvuldig wordt gezegd 'je moet het nu eenmaal toch met elkaar doen'. Die onafwendbaarheid maakt dat ze ook voor hun kind belangrijk vinden dat deze vroeg in aanraking komt met alle culturen en daar kennis van opdoet.

“Uiteindelijk is Amsterdam wel een multiculturele stad en ehm..ja onze kinderen krijgen op deze school op een natuurlijke manier heel veel van die verschillende culturen mee.” Interview 2

“Ik heb het wel als handig ervaren dat je met allerlei mensen kunt omgaan. Je hebt ook wel eens een technicus nodig of de conciërge en als je dan denkt dat mensen met een andere cultuur hele andere mensen zijn... Het is gewoon het hele leven. Je komt in aanraking met allerlei soorten mensen.” Interview 4

“Ik vind wel dat hij dan een substantieel onderdeel van het leven mist als je in zo’n omgeving zit. Je kan er niet onderuit dat mensen van allochtone afkomst, die zijn onderdeel van de Nederlandse cultuur. Ik bedoel dat is niet meer... In onze samenleving is het wel een voordeel als je blond bent, dat is gewoon zo. Maar ik wil wel dat hij leert om geen onderscheid te maken op dat soort factoren.” Interview 8

Zoals gezegd zal dit wereldbeeld doorwerken in de doelen die ouders voor hun kind hebben. De ouders van de Corantijn willen dat hun kind de basiskennis opdoet op school, maar dat hij of zij zich ook breed ontwikkelt en leert omgaan met iedereen. De kinderen moeten met diverse zaken in aanraking komen, zodat ze weten wat er te koop is. De veiligheid binnen de school en kennis van diversiteit moeten bijdragen aan het zelfvertrouwen van het kind.

“Nou, ik vind het doel sowieso het bijbrengen van de leerstof. De basis die ze op elke school wel aangereikt krijgen. Maar ook het kunnen omgaan met kinderen, bijvoorbeeld met plagen, nadenken over normen en waarden.” Interview 5

“De basisvaardigheden, maar ook sociale vaardigheden vind ik heel belangrijk om haar mee te geven. Dat er andere mensen zijn. Hoe kinderen kunnen reageren als iemand spastisch in een rolstoel zit. Dat het voor een kind ook niet moeilijk is om te zien dat iemand afwijkt van de standaard.” Interview 8

De ouders die gekozen hebben voor de Montessori hebben het multiculturele aspect van de stad of van de samenleving veel minder centraal staan in hun wereldbeeld. Men heeft meer aandacht voor de maatschappij als prestatimaatschappij en voor het gebrek aan omgangsvormen dat de dagelijkse interactie volgens hen kenmerkt. Prestatiemaatschappij wil zeggen dat het presteren op het gebied van opleiding en beroep centraal staat. Hun kind moet voldoende gestimuleerd worden op school, zodat het een plaats in de maatschappij kan verwerven. Als ik het multiculturele aspect zelf benoem, vindt men het wel ‘leuk al die culturen’, maar zegt een aantal dat de realiteit is dat je toch snel in je eigen groep terecht komt.

“In deze maatschappij zijn diploma’s belangrijk, dus we gaan wel proberen om ze een aantal diploma’s in de wacht te laten slepen.” Interview 9

“Ik ben niet heel positief over de samenleving. Ik vind dat het in Amsterdam nogal schort aan omgangsvormen, mensen zijn ruw en onbeschoft.” Interview 13

Welke doelen streven zij na voor hun kinderen vanuit dit wereldbeeld? Ze benoemen zelf het opdoen van de basiskennis zoals lezen, rekenen en schrijven. Daarnaast moet hun kind een leuke tijd hebben en voldoende eigenwaarde opbouwen. Toch blijkt tussen de regels door dat maximaal presteren voor deze ouders allereerst een belangrijk doel is. Ze willen dat hun kind op school zodanig gestimuleerd wordt, dat het al zijn capaciteiten kan benutten. De ontwikkeling van hun kind mag niet worden belemmerd door kinderen die niet goed kunnen meekomen. Dit wordt door de ouders zelf niet expliciet als doel gesteld, maar dit aspect komt steeds terug bij alle vragen; bij de motivaties, bij vragen naar de doelen voor hun kind en ook bij hun perceptie op de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie komt het aspect ‘optimaal gestimuleerd worden’ naar voren. Dat ze dit serieus nemen, blijkt ook uit het feit dat een groot gedeelte van deze ouders de rapporten van de onderwijsinspectie hebben opgevraagd om de kwaliteit van het onderwijs te kunnen beoordelen. Het beste moet uit hun kind worden gehaald, maar niet op een manier waarbij het kind zich niet prettig zal voelen. Het presteren moet gebeuren in een sfeer waarbij hun kind ook een leuke tijd zal hebben op school.

“Ik denk dat een basisschool ook een deel van het zelfvertrouwen van een kind maakt, hoe stevig staat het kind later. Dat heeft er mee te maken hoe vrij een kind zich kan vormen op een basisschool. Ik denk ook dat als de sfeer goed is, er meer uit het kind gehaald kan worden.” Interview 11

“ik zou het wel fijn vinden als ze niet de kantjes eraf lopen, maar echt op de toppen van hun kunnen presteren klinkt zo...alsof je op je tenen moet lopen. Ze moeten hun capaciteiten benutten.” Interview 15

Deze twee groepen ouder hebben dus uiteenlopende wereldbeelden op het punt van de multiculturele samenstelling van Nederland. Waar de een dit centraal in zijn wereldbeeld heeft, heeft de ander meer aandacht voor Nederland als prestatimaatschappij. Deze verschillen zijn opmerkelijk, aangezien op het eerste gezicht de sociale positie van deze twee groepen ouders hetzelfde lijkt. Ze delen dezelfde afkomst, namelijk de Nederlandse en zijn beiden onderdeel van de middenklasse. Toch zijn er accentverschillen. Zo zijn de Montessori-

ouders hoger opgeleid; over het algemeen hebben ze een universitaire studie afgerond. Ze zijn sociale stijgers; hun ouders zijn over het algemeen op HBO-niveau opgeleid. De Corantijn-ouders zijn hbo opgeleid en ook sociale stijgers. Hun ouders zijn over het algemeen op MBO-niveau opgeleid. Ook voor wat betreft het type beroep dat deze ouders uitoefenen zijn er verschillen. De Montessori-ouders zijn een redelijk homogene groep, die werkzaam is als sociaal professional in de private sector. Beroepen variëren van revalidatiearts tot docent aan de universiteit. De Corantijn-ouders zijn werkzaam in diverse sectoren. De beroepen zijn ook ongeveer gelijk verdeeld over de indeling van creatieven, sociaal professionals en economisch middenkader, maar ook over het onderscheid privé/privaat en professionals/managers. Beroepen variëren van beleidsadviseur economische zaken tot een meubelmaker.

Het type beroep dat de Corantijn-ouders uitoefenen is dus divers; toch vertellen ze bijna allemaal dat hun werk een rol heeft gespeeld bij de vorming van hun wereldbeeld. Via hun werk komen ze veel in contact met andere culturen en hebben ze gemerkt dat het een meerwaarde is als je kunt omgaan met diversiteit. Maar hun werk is niet de belangrijkste factor geweest in de vorming van hun wereldbeeld. Meer nog leggen ze de nadruk op de set van normen en waarden die ze zelf belangrijk vinden en die ze van huis uit hebben mee gekregen. Hun eigen ouders hebben in de opvoeding de nadruk gelegd op waarden als tolerantie, een open houding en anderen niet beoordelen op basis van hun uiterlijk. Deze tolerantie had niet altijd betrekking op mensen met een andere culturele achtergrond, maar kon ook betrekking hebben op mensen die het bijvoorbeeld financieel minder goed hadden. Het bleef niet alleen bij theorie, maar hun ouders lieten door hun wijze van leven zien dat deze waarden belangrijk voor hen waren.

“Ik weet ook nog wel toen de fiets van mijn broertje weg was en er een geadopteerd negerjongetje in de buurt was komen wonen, dat mijn buurman als eerste zei ‘dat zal die neger wel gejat hebben’. Dat mijn vader ontzettend kwaad werd. Dat maakt heel veel indruk en je denkt dan, oh dat mogen wij dus niet.” Interview 3

Deze houding is niet noodzakelijkerwijs gerelateerd aan het leven in een multiculturele omgeving, aangezien een aantal respondenten opgegroeid zijn in 'witte' dorpen buiten de Randstad en een aantal zijn opgegroeid in Amsterdam. Hun ouders hadden over het algemeen een lbo/mbo opleiding achter de rug.

5.4 Ideaaltypen

Samenvattend zal hieronder een beschrijving volgen van de ideaaltypen van de ouder die kiest voor een zwarte school en de ouder die kiest voor een witte school. In de tabel staan de interviews samengevat, waarbij de respondenten op een aantal kernconcepten zijn geplaatst. Deze kernconcepten zijn de opleiding van de respondent en zijn of haar partner, het beroep van de respondent en van zijn of haar partner, een typering van het wereldbeeld van de respondent, de doelen die ze voor hun kind stellen, hun kijk op de etnische samenstelling van een school en de uiteindelijke schoolkeuze die ze gemaakt hebben. Een aantal interviews zijn niet gebruikt voor de analyse, omdat ze niet binnen de criteria vielen. Ze bleken niet in de Postjesbuurt te wonen en of behoorden niet tot de middenklasse.

Inter view	Opleiding	beroep	Wereldbeeld	Doel kind	Etnische samenstelling	Keuze
1	MBO+HBO	Sociaal professional+creatieven	prestatimaatschappij	Eigenwaarde	Middel cult. kapitaal	Corantijn
2	WO+WO	Economisch middenkader+idem	cosmopolitisch	Begrijpen hoe wereld in elkaar zit	Middel cult. kapitaal	Corantijn
3	WO+VWO	Economisch middenkader+idem	cosmopolitisch	Sociale vaardigheden	Middel cult. kapitaal	Corantijn
4	HBO+WO	Sociaal professional+economisch middenkader	cosmopolitisch	Begrijpen hoe wereld in elkaar zit	Middel cult. kapitaal	Corantijn
5	HBO+HBO	Sociaal professional+economisch middenkader	cosmopolitisch	Begrijpen hoe wereld in elkaar zit	Middel cult. kapitaal	Corantijn
6	HBO+nvt	Economisch middenkader	cosmopolitisch	Begrijpen hoe wereld in elkaar zit	Middel cult. kapitaal	Corantijn
8	HBO+MBO	Creatieven+creatieven	cosmopolitisch	Optimaal presteren	Middel cult. kapitaal	Corantijn
9	WO+WO	Sociaal professional+idem	Prestatiemaatschappij	Eigenwaarde+ sociale vaardigheden	risico	7 ^e Montessori
10	WO+HBO	Sociaal professional+creatief	prestatimaatschappij	Eigenwaarde	risico	7 ^e Montessori
11	WO+WO	Sociaal professional+idem	gesegmenteerd	Eigenwaarde+ sociale vaardigheden	risico	7 ^e Montessori
13	WO+HBO	Economisch middenkader+sociaal professional	gesegmenteerd	Eigenwaarde+leuke tijd	risico	7 ^e Montessori
14	WO+WO	Sociaal professional+idem	prestatimaatschappij	Eigenwaarde+ sociale vaardigheden	risico	7 ^e Montessori
15	MBO+WO	Sociaal professional+idem	gesegmenteerd	Eigenwaarde+ sociale vaardigheden	risico	7 ^e Montessori
17	WO+WO	Economisch middenkader+idem	prestatimaatschappij	Eigenwaarde+ sociale vaardigheden	risico	7 ^e Montessori
18	HBO+HBO	Sociaal professional+economisch middenkader	cosmopolitisch	Begrijpen hoe wereld in elkaar zit	Middel cult. kapitaal	Corantijn

Tabel: resultaten interviews

“Zwarte school kiezer”

De ouder die kiest voor een zwarte school is hbo opgeleid en is werkzaam in diverse beroepen en sectoren. Zijn wereldbeeld heeft betrekking op het feit dat de stad Amsterdam een multiculturele stad is en dat contact met andere culturen onvermijdelijk is. Vanuit dit wereldbeeld vindt hij het belangrijk dat zijn kind intercultureel kapitaal opdoet, in de vorm van kennis en ervaring in het omgaan met diversiteit. Zo hoopt hij dat zijn kind een open, tolerante houding zal krijgen en daardoor niet beperkt zal worden in zijn mogelijkheden. Een zwarte school is een middel om dit te bereiken, al is de aanwezigheid van andere autochtone ouders een voorwaarde om zijn kind aan te melden om eventuele nadelige kanten van een zwarte school (zoals een lagere kwaliteit of buitengesloten voelen) te compenseren.

“Witte school kiezer”

De ouder die kiest voor een witte school is universitair opgeleid en is werkzaam als sociaal professional. In zijn wereldbeeld speelt de multiculturele samenstelling van de bevolking niet een nadrukkelijke rol. Deze ouder wil graag dat de capaciteiten van zijn kind optimaal benut worden. Er hoeft geen prestatiedwang te zijn en het kind moet er zich prettig bij voelen. Toch is hij op zoek naar een omgeving die zijn kind voldoende prikkelt om te komen tot volledige ontplooiing. Doelen die hij voor zijn kind heeft, zijn het behalen van diploma's en het hebben van voldoende eigenwaarde en zelfvertrouwen. Deze ouder wil dan ook het risico mijden dat de prestaties van zijn kind belemmerd worden of dat het zich niet thuis zal voelen wegens de etnische samenstelling van de school. Een zwarte school ervaart hij als een te groot risico.

6. CONCLUSIE

Deze scriptie startte vanuit verwondering over een groepje autochtone middenklasse ouders dat voor een zwarte school heeft gekozen. Over het algemeen kiest dit type ouder namelijk voor een school met een bepaalde pedagogische visie of voor een school die een match tussen school en thuis laat zien. Dit betekent dat ze een zwarte school juist zouden afwijzen. Vanuit deze verwondering zijn vragen gesteld over de motivaties van deze ouders, over de rol van de etnische samenstelling van de leerlingpopulatie en hoe hun sociale klasse en wereldbeeld een rol spelen bij het keuzeprocess. Aangezien het doel is om de keuze van deze ouders te begrijpen, is gekozen voor kwalitatief onderzoek, waarmee door middel van interviews een blik wordt gegund in hun belevingswereld.

Uit de bestaande literatuur over de keuze voor een basisschool (Bagley et al., 2001; Byrne, 2009; Coenders et al., 2004; Denessen et al., 2005; Karsten et al., 2003; Kristen, 2008) kunnen motieven voor een keuze worden gegroepeerd in vier domeinen, namelijk afstand, de kwaliteit van het onderwijs, samenstelling van de leerlingpopulatie en ideologische achtergrond. De eerste drie motieven werden in de interviews genoemd door beide groepen ouders, dus door de ouders die kiezen voor een zwarte school en door de ouders die kiezen voor een witte school. Ze zijn het met elkaar eens dat ze een school in de buurt willen. Ook vinden ze kwaliteit belangrijk, al gaan de witte-school-kiezers vaker op zoek naar objectieve informatie, zoals rapporten van de onderwijsinspectie. Opvallend was dat de pedagogische visie van het Montessori-onderwijs geen grote rol heeft gespeeld. Dit is opvallend, aangezien juist bij hoog opgeleide ouders verwacht zou worden dat zij een voorkeur zouden hebben voor onderwijs dat de nadruk legt op zelfstandigheid. Maar de ouders die hebben gekozen voor het Montessori-onderwijs hebben dit niet gedaan uit overtuiging voor dit type onderwijs; hun keuze was voornamelijk ingegeven door de etnische samenstelling van de school.

Dit motief van de etnische samenstelling van de school speelt een beslissende rol voor beide groepen ouders. De keuze van de witte-school-kiezers kan goeddeels vanuit de literatuur worden geduid. De literatuur geeft aan dat voor autochtone ouders de pedagogische sfeer tussen school en thuis moet matchen. De antwoorden van de ouders die kozen voor de witte Montessori-school komen overeen met de verwachtingen vanuit de literatuur; ze willen inderdaad die match en verwachten dan een gunstig onderwijsklimaat. Daarnaast verwachten ze in overeenstemming met Byrne (Byrne, 2009) meer veiligheid te vinden. In

overeenstemming met Coenders (Coenders et al., 2004) zoeken de ouders die kiezen voor een witte school een optimale situatie om te presteren voor hun kinderen. Ze willen dat de prestaties van hun kind niet worden belemmerd. Daarom zien ze het inschrijven van hun kind op een zwarte school als een risico.

Ouders die hebben gekozen voor een zwarte school kijken hier geheel anders tegenaan. Onderzoek uit Engeland en Frankrijk gaf een idee over de drijfveren van deze ouders (Reay et al., 2007; Van Zanten, 2003). Deze scriptie is tot op zekere hoogte een bevestiging van hun onderzoeksresultaten. Ouders die kiezen voor een zwarte school hopen dat hun kind intercultureel kapitaal zal verwerven. Intercultureel kapitaal is het hebben van kennis over diversiteit en de vaardigheid om hiermee op een open en tolerante manier om te gaan (Reay et al., 2007 & Van Zanten, 2003). De keuze voor een zwarte school is een middel om hun kind dit intercultureel kapitaal te laten verwerven. Het risico voor belemmering van de schoolprestaties van hun kind, wat leidend was voor de ouders die de zwarte school afwezen, erkennen deze ouders wel. Toch speelt dit minder een rol voor deze ouders. Dat heeft enerzijds te maken met het feit dat ze zeggen vertrouwen te hebben in de capaciteiten van hun kind en dat er toch wel uit zal komen wat erin zit. Daarnaast hopen ze eventuele risico's te beperken door zich gezamenlijk aan te melden. Voor veel ouders was dit dan ook een voorwaarde om hun kind op een zwarte school aan te melden. Later in deze conclusie zal duidelijk worden dat ook hun sociale positie een rol speelt bij de perceptie van het risico.

De verklaring van de uiteenlopende waardering van de etnische samenstelling van een school is te vinden in het wereldbeeld van de ouders. In het wereldbeeld van de zwarte-schoolkiesers is het onvermijdelijk dat hun kind in de huidige maatschappij te maken krijgt met diversiteit van culturen. Ze wonen immers in het multiculturele Amsterdam en deze ouders vinden dat 'je het toch met elkaar moet doen'. Zij hebben een cosmopolitisch wereldbeeld. Waar ouders die kiezen voor een zwarte school veel aandacht hebben voor de multi-etnische samenstelling van de bevolking, hebben ouders die kiezen voor een witte school meer aandacht voor de nadruk die in de maatschappij wordt gelegd op prestaties. Het multiculturele aspect van de samenleving speelt geen grote rol in hun wereldbeeld. Ze leggen daarom ook niet de nadruk op het verwerven van intercultureel kapitaal. In hun beleving heeft hun kind dat niet nodig voor het opbouwen van een toekomst.

De verschillen in wereldbeeld zijn bij deze twee groepen ouders niet zo scherp als in de literatuur wordt gesuggereerd, waarbij de ouders die kiezen voor een witte school de nadruk zouden leggen op economisch kapitaal en een gesegmenteerd wereldbeeld hebben. Uit de interviews blijkt dat deze ouders meer de nadruk leggen op de prestaties die geleverd moeten worden (de maatschappij als prestatimaatschappij), dan op het feit dat bevolkingsgroepen gescheiden leven (zoals het geval is binnen het gesegmenteerde wereldbeeld). Het verschil tussen de twee groepen ouders uit dit onderzoek, ligt in de rol die de multi-etnische samenstelling van de bevolking inneemt in hun wereldbeeld en de nadruk die wordt gelegd op het belang van intercultureel kapitaal. De groep die kiest voor een witte school heeft weinig aandacht voor de multi-etnische samenstelling van de bevolking en legt niet de nadruk op intercultureel kapitaal. De groep die kiest voor een zwarte school doet dit wel. Dat de verschillen niet zo scherp zijn, kan allereerst te maken hebben met de wijze van werven van respondenten in dit onderzoek, namelijk op momenten dat ouders hun kinderen van en naar school brachten. Hierdoor zijn de mensen die economisch kapitaal nadrukkelijk centraal stellen en in verband hiermee fulltime werken, niet geselecteerd. Het is waarschijnlijk dat zij een gesegmenteerd wereldbeeld hebben. Daarnaast is het aannemelijk dat mensen met een gesegmenteerd wereldbeeld niet in een multiculturele wijk als de Postjesbuurt wonen, maar eerder in de (buiten)wijken van Amsterdam of aangrenzende gemeentes die een hoger aandeel autochtone middenklassers bevatten. Middels hun keuze voor een woonlocatie laten al deze ouders, of ze nu gekozen hebben voor een zwarte of voor een witte school, een hogere mate van tolerantie voor diversiteit zien.

In het discours dat gaande was onder de ouders over de schoolkeuze is de tegenstelling tussen beide groepen echter scherper. Er zijn wij-zij groepen ontstaan binnen de groep ouders die betrokken waren in dit discours. De zwarte school kiezers werden hierin gedefinieerd aan de hand van hun idealisme. Hierdoor is de winst die het kind kan behalen in termen van intercultureel kapitaal minder centraal komen te staan dan het idealisme van de ouders. Vanuit de interviews met de ouders lijkt dit idealisme minder centraal te staan in de keuze voor een zwarte school. Deze ouders richten zich nadrukkelijker op instrumentele motieven, zoals het aanreiken van intercultureel kapitaal waar hun kind later in zijn leven voordeel zou kunnen doen. Dit discours heeft wellicht de mogelijke voordelen van de keuze voor een zwarte school vertroebeld, doordat het meer ging over hoe idealistisch je bent en of je je idealen omzet in daden.

Kortom, het verschil tussen deze ouders is te vinden in de nadruk die gelegd wordt op intercultureel kapitaal en in de rol die het multiculturele aspect speelt in hun wereldbeeld. Volgens Bourdieu leidt het samenspel tussen economisch, cultureel en symbolisch kapitaal tot een bepaalde klasse positie. Deze positie maakt dat je de wereld op een bepaalde manier ziet. De ouders binnen dit onderzoek hebben een verschillende samenstelling van economisch en intercultureel kapitaal. Betekent dit nu dat het verschil in klasse-positie bepalend is geweest voor de uiteenlopende keuzes? Een indicator dat dit het geval is, is te vinden in de perceptie door de ouders van het risico dat het kind kan lopen met de keuze voor een zwarte school. De ouders die kiezen voor een zwarte school hebben een lagere opleiding dan de ouders die kiezen voor een witte school. De toekomstige positie van hun kinderen zal minder snel bedreigd worden dankzij de democratisering van onderwijs (Ball, 1995). Mogelijk dat ze daarom minder bezig zijn met dit risico dan de ouders die hebben gekozen voor een witte school.

Een indicator voor een minder directe invloed van klasse op het wereldbeeld, is het gebrek aan de verbinding tussen het type beroep van de ouders en hun schoolkeuze. Reay et al. (2007) en Van Zanten (2003) zoeken de verklaring voor het wereldbeeld in het type beroep dat men uitoefent. Ook het onderzoek van Veldboer e.a. (Veldboer, 2008) gaat ervan uit dat de groep die bindingen aangaat met anderen, onderscheiden kan worden op basis van hun beroep. In principe is het kijken naar beroep een versmalling van het begrip klasse, zoals Bourdieu (Bourdieu, 1991) het interpreteert. Toch wordt deze redenatie even gevolgd. Voor deze koppeling tussen type beroep en wereldbeeld is in deze scriptie geen steun gevonden. De zwarte-school-kiezers zijn werkzaam in diverse beroepen van meubelmaker tot beleidsadviseur economische zaken bij een gemeente. Ze zijn niet onder te brengen in een bepaald type beroep of beroepsector. Degenen van wie vanuit de literatuur verwacht zou worden dat ze een zwarte school zouden kiezen (de sociaal professionals in de private sector), hebben juist voor de witte school gekozen. Een kanttekening hierbij is dat dit een kwalitatief onderzoek is met een beperkte groep respondenten. Op basis van kwantitatieve gegevens over opleidingsniveau en beroep kunnen beter gefundeerde conclusies worden getrokken ten aanzien van de verbinding tussen het type beroep van de ouders en hun keuze.

Uit de interviews komt een andere verklaring dan sociale klasse naar voren voor het wereldbeeld van de zwarte-school-kiezers. Deze ouders hebben een opvoeding genoten waarin de nadruk lag op de norm dat je anderen niet op het uiterlijk mag beoordelen en dat

iedereen meetelt. Hierdoor hebben ze een open houding naar andere culturen en hebben ze ook oog daarvoor, wat zich vertaalt in hun wereldbeeld. Het wereldbeeld waarin men oog heeft voor diversiteit is dus een afgeleide van een open en tolerante waardeoriëntatie. Met deze oriëntatie kom je wellicht eerder terecht in een sociaal beroep en werk je eerder bij de overheid, dan in de privé sector. Maar het beroep is geen goede indicatie, aangezien dit een uiting is van iets anders, namelijk de waardeoriëntatie.

Een laatste indicatie voor de beperkte invloed van sociale klasse is het verschil in opleidingsniveau tussen de ouders van de respondenten en de respondenten zelf. De ouders van de zwarte-school-kiezers zijn over het algemeen lbo/mbo opgeleid, zijzelf zijn hbo opgeleid. Het opleidingsniveau is een indicatie voor het cultureel kapitaal dat iemand bezit. De ouders van de respondenten waren op lbo/mbo niveau aan het werk, wat samengaat met lagere lonen en dus minder economisch kapitaal. Het cultureel en het economisch kapitaal van de ouders van de respondenten was dus lager en daarmee hebben ze een andere sociale positie dan hun kinderen. Toch ging deze positie gepaard met een open en tolerante houding naar diversiteit, wat ze ook op hun kinderen hebben over gebracht. Dankzij deze houding hadden hun kinderen oog voor diversiteit, wat zich vertaalde in een cosmopolitisch wereldbeeld. De uiteenlopende sociale posities van de ouders en de kinderen duiden erop dat deze waardeoriëntatie en dit wereldbeeld in alle lagen van de bevolking te vinden zijn. Er zijn in de interviews geen aanwijzingen gevonden voor andere structurele kenmerken die leiden tot het hebben van deze open, tolerante waardeoriëntatie. Tezamen met de andere indicatoren zijn deze gegevens een nuancering van de invloed van sociale klasse, zowel in de smalle definitie van beroep of opleidingsniveau als in de brede definitie van het samenspel tussen economisch, symbolisch en cultureel kapitaal. Het feit dat ouderinitiatieven veel te maken hebben met de middenklasse kan liggen aan het feit dat zij het cultureel en sociaal kapitaal hebben dat nodig is om een dergelijk initiatief op te zetten (Kraan, 2007). Maar uiteindelijk bepaalt hun cosmopolitisch wereldbeeld en hun open, tolerante waardeoriëntatie welk deel van de middenklasse bereid is om überhaupt een initiatief te nemen.

Het zou de moeite waard zijn om deze conclusie verder uit te zoeken. Bij de overheid leeft de ‘sterk helpt zwak’ hypothese, waarbij men verwacht dat de middenklasse een verbindende invloed heeft op de wijk (Veldboer et al., 2008). In deze scriptie is duidelijk geworden dat niet alle fracties van de middenklasse voor wat betreft hun schoolkeuze de verbinding aangaan met allochtonen in hun wijk. De antwoorden van ouders die kiezen voor een witte school zijn

conform eerdere onderzoeken. Zij zijn wat hun schoolkeuze betreft dus ‘typische’ middenklasse ouders. Met typisch wordt bedoeld dat ze met hun keuze de patronen volgen van hoger opgeleide autochtone middenklasse ouders. Deze typische middenklasse ouder zal niet kiezen voor een zwarte school en op deze manier bindingen aangaan met niet-westerse allochtonen. Als de overheid mensen wil vinden die de verbinding aangaan met mensen met een andere achtergrond, moeten ze op grond van dit onderzoek op zoek gaan naar mensen met een open en tolerante waardeoriëntatie. Zij kunnen niet alleen in de middenklasse gevonden worden, maar ook daarbuiten.

Ook voor het tegengaan van segregatie middels ouderinitiatieven biedt deze conclusie perspectieven. Immers, men hoeft zich niet alleen te richten op de middenklasse om autochtone ouders te interesseren voor een zwarte school, maar op alle lagen van de bevolking. Om ook de witte-school-kiezers te interesseren voor een zwarte of gemengde school zal tegemoet moeten worden gekomen aan hun zorg voor een optimale schoolsituatie voor hun kind. Daar profiteren uiteindelijk alle kinderen van. Dit betekent dat de kwaliteit van de betreffende school uitstekend moet zijn, want zoals een ouder het verwoordt:

“Mijn kind wordt niet alleen op basis van mijn politieke correctheid op een school gestopt.” Interview 14

BIBLIOGRAFIE

- Bagley, C., Woods, P. A., & Glatter, R. (2001). Rejecting schools: Towards a fuller understanding of the process of parental choice. *School Leadership & Management: Formerly School Organisation*, 21(3), 309.
- Ball, S. J., Bowe, R., & Gewirtz, S. (1995). Circuits of schooling: a sociological exploration of parental choice of school in social class contexts. *The Sociological Review*, 43(1), 52-78
- Ball, S. J., Bowe, R., & Gewirtz, S. (1996). School choice, social class and distinction: The realization of social advantage in education. *Journal of Education Policy*, 11(1), 89.
- Ball, S.J. (2003). *Class Strategies and the Education Market. The middle classes and social advantage*. Oxon: RoutledgeFalmer.
- Boekhout, J. (2007). *Schoolgids 2007-2011*. Amsterdam: 7e Montessorischool.
- Bolwijn, M. (2009, 22-09-2009). Witte scholen, zwarte scholen. *Volkskrant Banen*,
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (G. Raymond, J. B. Thompson Trans.). Cambridge: Polity Press.
- Brewer, J. D. (2000). *Ethnography*. Buckingham: Open University Press.
- Butler, T., & Robson, G. (2003). Plotting the middle classes: Gentrification and circuits of education in london. *Housing Studies*, 18(1), 5-28.

- Byrne, B. (2009). Not just class: Towards an understanding of the whiteness of middle-class schooling choice. *Ethnic and Racial Studies*, 32(3), 424-441.
- Coenders, M., Lubbers, M., & Scheepers, P. (2004). Weerstand tegen scholen met allochtone kinderen, de etnische tolerantie van hoger opgeleiden op de proef gesteld. *Mens En Maatschappij*, 79(2), 124-147.
- Denessen, E., Driessen, G., & Slegers, P. (2005). Segregation by choice? A study of group-specific reasons for school choice. *Journal of Education Policy*, 20(3), 347-368.
- Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling. (2007). *Amsterdamse basisscholen en voorscholen. en speciaal (basis)onderwijs*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling. (2008). *Amsterdamse resultaten primair onderwijs 2008. stedelijke rapportage basisschooladviezen en cito-resultaten inclusief scholenlijst*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Dienst Onderzoek en Statistiek. (2008a). *Segregatie in het basisonderwijs in amsterdam*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Dienst Onderzoek en Statistiek. (2008b). *Tegengaan van segregatie in het basisonderwijs*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Dienst Onderzoek en Statistiek. (2009). *De staat van de stad amsterdam V. ontwikkelingen in participatie en leefsituatie*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Dignum, K. (2009). *Factsheet transformatie door nieuwbouw amsterdamse woonmilieus 2008*. Amsterdam: Dienst Wonen, Zorg en Samenleven.

- Dijkstra, A., Jungbluth, P., & Ruiter, S. (2001). Verzuiling, sociale klasse en etniciteit: Segregatie in het nederlandse onderwijs. *Sociale Wetenschappen*, 44(4), 24-48.
- Driessen, G. (2007). *'Peer group' effecten op onderwijsprestaties. Een internationaal review van effecten, verklaringen en theoretische en methodologische aspecten*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen.
- Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research*. London: SAGE Publications.
- Gemeente Amsterdam. (2007). *Convenant kleurrijke basisscholen*. Amsterdam:
- Gemeente Amsterdam. (2008). *Voortgangsrapportage convenant kleurrijke basisscholen*. Amsterdam: gemeente Amsterdam
- Gijsberts, M. (2006). De afnemende invloed van etnische concentratie op schoolprestaties in het basisonderwijs, 1988-2002. *Sociologie*, vol. 2, pp. 157-177.
- Heijnen, M., Booij, H., Bicknese, L., & Slot, J. (2009). *Stadsdeelmonitor de baarsjes 2009. de baarsjes van begin tot eind*. Amsterdam: Dienst Onderzoek en Statistiek.
- Herweijer, L. (2008). Segregatie in het basis- en voortgezet onderwijs. In P. Schnabel, & et al. (Eds.), *Betrekkelijke betrokkenheid. studies in sociale cohesie* (pp. 209-233). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Inspectie van het Onderwijs. (2007a). *Rapport periodiek kwaliteitsonderzoek 7e montessorischool*. Amsterdam: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs. (2007b). *Rapport periodiek kwaliteitsonderzoek basisschool corantijn*. Amsterdam: Inspectie van het Onderwijs.

- Jungbluth, P. (2003). *De ongelijke basisschool. etniciteit, sociaal milieu, sekse, verborgen differentiatie, segregatie, onderwijskansen en schooleffectiviteit*. Nijmegen: ITS.
- Karsten, S., Ledoux, G., Roeleveld, J., Felix, C., & Elshof, D. (2003). School choice and ethnic segregation. *Educational Policy*, 17(4), 452-477. doi:10.1177/0895904803254963
- Kenniscentrum Gemengde Scholen. (2010). *Kenniscentrum gemengde scholen*. Retrieved 28-03-2010, from <http://www.gemengdescholen.nl/>
- Kraan, v. d. M. (2007). *Ouderinitiatieven onder de loep. onderzoek naar de gezamenlijke aanmelding van een groep witte ouders op drie zwarte basisscholen in de rotterdamse wijk noord*. (Unpublished Master). Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Kristen, C. (2008). Primary school choice and ethnic school segregation in german elementary schools. *European Sociological Review*, 24(4), 495-510.
- Lambriex, G. (2007). *Het actie programma 'kies een school in de buurt'*. Amsterdam: Dagelijks Bestuur Stadsdeel De Baarsjes.
- Land, M. (2003). *Vluchtige verbondenheid: Stedelijke bindingen van de rotterdamse nieuwe middenklasse*. (Unpublished)
- Partij van de Arbeid, & Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. (2006). *Kansen bieden, kansen pakken!*. Amsterdam: Stadsdeel De Baarsjes.
- Paulle, B. *Voorbij de oude debatten: Een voorstel voor 'economische' desegregatie in het onderwijs*. Unpublished manuscript. Retrieved 11-01-2010, from <http://www.bowenpaulle.nl/bowenpaulle.nl/documents/Voorbij%20oude%20debatten.Soc%20Agenda%20Essay.Long%20Vers.pdf>

- Reay, D., Hollingworth, S., Williams, K., Crozier, G., Jamieson, F., James, D., & Beedell, P. (2007). 'A darker shade of pale?' whiteness, the middle classes and multi-ethnic inner city schooling. *Sociology*, 41(6), 1041-1060.
- Regt, d. A. (2005). Onderwijs en middenklasse. *Sociologie*, 1(1), 110.
- Stadsdeel De Baarsjes. (2009). *Buurt uitvoeringsprogramma de baarsjes 2010. overkoepelend*. Amsterdam: Stadsdeel De Baarsjes.
- Stichting Kleurrijke Scholen. (2010). *Stichting kleurrijke scholen*. Retrieved maart/28, 2010, from <http://www.kleurrijkescholen.nl/>
- Swanborn, P. G. (2008). *Case-study's: Wat, wanneer en hoe?*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- Teune, W., & Booi, H. (2010). *Wonen in amsterdam 2009. stadsdeelprofielen*. Amsterdam: Dienst Wonen, Zorg en Samenleven.
- Veldboer, L., Engbersen, R., Duyvendak, J. W., & Uyterlinde, M. (2008). *Helpt de middenklasse? op zoek naar het middenklasse-effect in gemengde wijken* No. 740). Den Haag: Nicis Institute.
- Versluis, K. (2009, 28-10-2009). Hoogopgeleide ouders ontkleuren zwarte school. *Intermediair*,
- Walraven, & Haest. (2007). *Segregatie in het basisonderwijs tegengaan? perspectiefrijke initiatieven van onderop*.
- Wester, F., & Peters, V. (2004). *Kwalitatieve analyse. uitgangspunten en procedures*. Bussum: Coutinho.

- Westveer, M. (2009). *Brochure corantijn. verschil mag er zijn*. Amsterdam: Openbare Basisschool Corantijn.
- Westveer, M. (2010). *Corantijn. verschil mag er zijn*. Retrieved maart, 9, 2010, from www.corantijnschool.nl
- Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid. (2006). *De verzorgingsstaat heroverwogen. over verzorgen, verzekeren, verheffen en verbinden*. No. 76). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wouw, van der B. A. J. (1992). Developments in participation in primary education: Ethnic segregation as a result of parental choice of school. [Ontwikkelingen in deelname aan het basisonderwijs: etnische segregatie als gevolg van schoolkeuzeprocessen] *Mens En Maatschappij*, 67(4), 372-388.
- Zanten, van A. (2003). Middle-class parents and social mix in french urban schools: Reproduction and transformation of class relations in education. *International Studies in Sociology of Education*, 13(2), 107.
- Zinn, J. O. (2008). Heading into the unknown: Everyday strategies for managing risk and uncertainty. *Health, Risk & Society*, 10(5), 439-450.